

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Portfolio profesního rozvoje Karla Fialy se zaměřením na důležitost autority učitele a kázeň žáků vzhledem k bezpečnosti práce v odborném výcviku

Karel Fiala's portfolio of professional development focusing on the importance of teacher authority and student discipline in relation to occupational safety in vocational training

Karel Fiala

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Šaroch, Ph.D.
Studijní program: Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku
Studijní obor: B UPVOV 20 (0114RP300002)

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Portfolio profesního rozvoje potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Oldřichově v Hájích

Rád bych poděkoval vedoucímu bakalářské práce panu PhDr. Jaroslavu Šarochovi, Ph.D., za odborné vedení, podnětné připomínky a odborné rady nezbytné pro vznik této práce. Dále moc děkuji všem, kteří mně pomáhali a podporovali nejen při této práci, ale během celého studia.

ABSTRAKT

Portfolio Karla Fialy představuje systematicky uspořádaný soubor deseti povinných částí dokumentujících profesní vývoj autora. Práce se specificky zaměřuje na vztah mezi autoritou učitele a kázní žáků. Teoretická východiska práce vycházejí z poznatků získaných během studia na Karlově univerzitě a z odborné literatury především z oblasti pedagogiky, psychologie a didaktiky. Praktická část obsahuje profesiografický rozbor učitele odborného výcviku, případovou studii vybrané školy a písemnou přípravu na přímou pedagogickou činnost. Součástí portfolio je odborná esej analyzující vzájemnou provázanost autority pedagoga a kázně žáků jako klíčových faktorů pro zajištění bezpečnosti ve škole. Portfolio systematicky dokumentuje autorův osobní i profesní růst s důrazem na specifika výuky odborného výcviku a související bezpečnostní aspekty.

KLÍČOVÁ SLOVA

autorita učitele, žák, škola, kázeň, bezpečnost

ABSTRACT

The portfolio of Karel Fiala presents a systematically organized set of ten mandatory sections documenting the author's professional development. The work specifically focuses on the relationship between the teacher's authority and student discipline. The theoretical foundations of the work are based on knowledge gained during studies at Charles University and from professional literature, particularly in the fields of pedagogy, psychology, and didactics. The practical part includes a profession-oriented analysis of a vocational education teacher, a case study of a selected school, and written preparation for direct pedagogical activities. The portfolio also includes a professional essay analysing the interconnection between the authority of the educator and student discipline as key factors in ensuring safety within the school. The portfolio methodically documents the author's personal and professional growth, with an emphasis on the specifics of vocational training and related safety aspects.

KEYWORDS

teacher authority, student, school, discipline, safety

Obsah

Úvod.....	6
1 Profesní strukturovaný životopis	7
Základní informace	7
1.1 Pracovní zkušenosti	7
1.2 Vzdělání	7
1.3 Odborné školení.....	8
1.4 Jazykové a jiné dovednosti	8
2 Odborná esej	9
3 Konspekt knihy	15
4 Případová studie školy	26
4.1 Základní údaje o škole	26
4.2 Úvod.....	26
4.3 Od skromných začátků k ambiciózní vizi.....	26
4.4 Cesta k všestrannosti.....	27
4.5 Revoluce ve vzdělávání	27
4.6 Fúze a konsolidace.....	28
4.7 Současnost a výhled do budoucnosti	28
4.8 Obory, ve kterých škola může poskytovat vzdělávání	29
4.9 Činnosti žáků	33
4.10 Významné projekty	34
4.11 Další projekty.....	34
4.12 Období po odpojení od Pozemních staveb	35
4.13 Specializované práce.....	35
4.14 Významné rekonstrukce	35
4.15 Mezinárodní spolupráce.....	36
4.16 Práce v rámci školy	36
4.17 Účast v soutěžích	36

4.18	Závěr	37
5	Profesiografický rozbor učitele nebo vychovatele.....	39
5.1	Charakteristika profesiografického rozboru	39
5.2	Kvalifikační požadavky dle zákona	41
5.3	Profesiogram činností pedagogického pracovníka	42
5.4	Organizační činnosti	42
5.5	Administrativa	43
5.6	Nepřímá pedagogická činnost.....	43
5.7	Přímá pedagogická činnost	43
5.8	Nepracovní činnosti	43
5.9	Vlastní profesiograf	43
5.10	Předpoklady pro výkon profese	44
5.11	Podmínky pro výkon profese	45
5.12	Shrnutí profesiografického rozboru	46
6	Písemná příprava na přímou pedagogickou činnost	48
6.1	Příprava učitele na výuku odborného výcviku	48
6.2	Průběh vyučovací jednotky.....	54
6.3	Závěr	57
7	Závěrečná reflektivní úvaha o vlastním studiu	58
	Seznam použitých informačních zdrojů	60

Úvod

Při výběru tématu a struktury bakalářské práce jsem měl od začátku poměrně jasno. Portfolio profesního rozvoje jsem považoval za nový a velice zajímavý způsob písemného ukončení studia. Co se týče výběru tématu, nejdříve jsem myšlenku psát o autoritě a kázni zamítl, jelikož sám k nim mám zvláštní vztah. Právě škola má velký podíl na tom, že to tak je, chodil jsem na vesnickou školu, kde byla politická a osobní autorita vynucována dosti nevybíravým až násilným způsobem, což se samozřejmě projevilo na mém chápání kázně. U mě se to projevilo jako forma vzdoru, který se mi přenesl do dalšího života.

Výběr tohoto tématu se nakonec z hlediska seberozvoje ukázal jako to nejlepší možné. Při četbě tematických knih a určité retrospektivě svých zážitků jsem došel k určitému urovnání a přijetí jak autority, tak kázně jako nezbytné součásti nejen vzdělávacího procesu. Pevně doufám, že se mi daří ve své praxi vytvářet pevné a bezpečné prostředí, ve kterém žáci rozvíjejí nejen profesní stránku, ale i svůj vztah k autoritě.

Struktura portfolia mi umožňuje komplexně nahlédnout na problematiku autority a kázně z různých úhlů pohledu. Teoretické poznatky získané studiem odborné literatury mohu přímo konfrontovat s vlastní pedagogickou praxí a osobními zkušenostmi. Toto propojení teorie s praxí považuji za nesmírně cenné pro svůj další profesní rozvoj. Zároveň věřím, že mé poznatky a závěry mohou být přínosné i pro další pedagogy, kteří se s podobnými otázkami ve své praxi potýkají.

Další obohacující zkušenost pro mě představovala tvorba případové studie školy. V mnohém jsem si doplnil informace o škole a oborech, ale největší přínos jsem cítil při pátrání v archivech, kronikách a osobních poznámkách, které se mi dostaly do rukou. Vedl jsem několik zajímavých rozhovorů o vzniku školy a její náplni s pamětníky mezi kolegy, ale i bývalými zaměstnanci, a to jak z řad odborného vyučování, tak i bývalých vedení. Velice zajímavé bylo pozorovat proměnu v přístupu a uspořádání celé struktury výuky v průběhu času.

Tvorba portfolia profesního rozvoje pro mě představuje významný milník na cestě k lepšímu pochopení role pedagoga v současném vzdělávacím systému. Věřím, že získané poznatky a sebereflexe mi pomohou stát se lepším učitelem, který dokáže vytvářet vhodné podmínky pro rozvoj žáků při respektování jejich individuality a potřeb. Zároveň si uvědomuji, že vzdělávání je celoživotní proces, a tato práce je tedy spíše začátkem než koncem mé cesty k profesnímu zdokonalování.

1 Profesní strukturovaný životopis

Základní informace   **Karel Fiala**

 Oldřichov v Hájích 463 31, ČR

 +420

 @

1.1 Pracovní zkušenosti

- 2019–dosud   Střední škola strojní, stavební a dopravní Liberec
Učitel odborného výcviku
- 2007–2019   Telmo a. s.
Technik slaboproudých zařízení:
obsluha a instalace kamerových, zabezpečovacích, docházkových
systémů, systému viso. Programování a instalace produktů firem
– DSC, Digiplex, Jablotron, Orbit, Hikvision, CP plus, Sicurit,
Comamax, Bticino, PWS Plus
- 2004–2007   Final Bemont, s. r. o.
Montér ASEO: montáž a údržba požárních a zabezpečovacích
systémů
- 2002–2004   P. T. S. s. r. o.
Montér: montáž a programování telefonních ústředen od
firmy 2N
- 1999–2002   Divadlo Bez zábradlí s. r. o.
Osvětlovač a vedoucí techniky
- 1998   Práce v zahraničí
- 1992–1998   Spoje, SPT Telekomunikace, NTL
Montér, údržba kabelových sítí

1.2 Vzdělání

- 2022– dosud   Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta
Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

2019–2020	Technická univerzita v Liberci Program celoživotního vzdělávání – Studium pedagogiky pro učitele
2007–2010	Střední škola řemesel a služeb Jablonec n. N. Středoškolské s maturitou
1995–1997	Speciální pedagogická škola pro předškolní a mimoškolní výchovu Praha 6 Nedokončeno
1989–1992	Střední odborné učiliště spojů v Kolíně Vyučen v oboru spojový mechanik pro sdělovací sítě

1.3 Odborné školení

Jak na mediální vzdělávání na SOŠ a SOU

Zábavná výuka s technikou

Používání cloudových služeb v hodině i ve volném čase

Produktivní aplikace a jejich efektivní využívání pro pedagogy

Jak na prezentace

Kancelářské aplikace ve školství

Digiplex Evo (programování EZS)

Tecnoalarm (programování EZS)

Jablotron 100 (programování)

Sirény od firmy Technologie 2000 spol. s. r. o.

Net Systém (protokoly a technologie v přepínaných sítích, bezpečnost provozu, troubleshooting

Cisco, bezpečnost provozu v L2)

Hikvision (seznamění, programování)

Bezdrátové rozhlas (MPEMONT, PWS)

Optické a metalické sítě (technologie instalací, měření)

1.4 Jazykové a jiné dovednosti

Jazyky – uživatelsky angličtina, ruština

Výpočetní technika – Windows, Office, tvorba sítí

Vyhláška č. 194/2022 Sb. § 9

Řidičský průkaz – skupina B

Zájmy – četba, divadlo, turistika, hory

2 Odborná esej

Autorita ve školní výchově

Autorita – všichni ji známe, používáme, mnohokrát jsme ji pocítili, velebili a zatracovali. Jak ji chápat? Jako vzor, vedení, pomůcku, nebo zlo? Kde se vzala a je potřeba? Může fungovat školský systém bez autority? Kdo rozhoduje – rodiče, nebo škola? Co žáci a studenti, můžou se k tomu vyjádřit? Není v mých silách dát na tyto otázky odpovědi, není to v silách nikoho. Každý jsme jiný a máme jiné potřeby. Někteří z nás potřebují vedení, pravidla, vzory, někteří potřebují vést ostatní, dalším je to jedno. Cílem této práce je poskytnout určitý pohled na toto téma a nabídnout určité možnosti. Tato práce je o vzdělávání, proto se pohybuji převážně na úrovni školských zařízení, pedagogů a žáků, studentů.

První věc, kterou si musíme uvědomit, když hovoříme o autoritě ve výchovném procesu, je, že každý, kdo je v jakékoliv pozici ve vzdělávacím zařízení, je formální autoritou pro žáky. Tím se dostávám k jednomu z diskutovaných témat, k významu a potřebě autority ve vzdělávacím procesu. Autorita ve školách je důležitá, má zásadní vliv na kvalitu výuky a atmosféru, pomáhá udržovat řád a usnadňuje předávání znalostí a hodnot. Z toho plyne, že každý pedagog musí na svých morálních, odborných vlastnostech a postojích neustále pracovat a být bdělý, jelikož je nejen formální, ale i morální a odbornou autoritou pro žáky a podílí se na formování jejich postojů. Vališová (1998) píše, že mravní požadavky na učitele jsou výrazné proto, že se od něho očekává příklad, měl by zastávat takové hodnoty, jaké požaduje po žácích. Než se více dopodrobna rozepíšu o potřebě autority, považuji za důležité poukázat na historický vývoj postojů ve školství. Bendl (2011, s. 21) píše, že *v počátcích byl řád zajišťován donucováním a nátlakem, později však nastupují přesvědčování a sebeovládání, aby nahradily sílu*. Historický pohled na autoritu ve vzdělávání odhaluje významné změny v průběhu staletí. V antickém Řecku a Římě byla autorita učitele založena především na jeho moudrosti a schopnosti vést dialog. Středověké vzdělávání bylo silně ovlivněno církevní autoritou, kde učitel byl považován za zprostředkovatele božské moudrosti. S příchodem renesance a osvícenství se začal klást důraz na kritické myšlení a empirické poznání, což vedlo k postupnému oslabování absolutní autority učitele. 19. století přineslo systematizaci vzdělávání a s ní spojenou formalizaci autority učitele, kázeň byla často vynucována přísnými tresty.

20. století znamenalo revoluci v přístupu k autoritě ve vzdělávání. Vzdělávací hnutí inspirované mysliteli jako John Dewey zdůrazňovalo aktivní roli žáka v procesu učení a podporovalo méně autoritativní přístupy. V druhé polovině 20. století se objevily alternativní pedagogické směry (např. montessori, waldorfská pedagogika), které dále přehodnocovaly tradiční pojetí autority.

Například Rudolf Steiner (zakladatel waldorfské pedagogiky) kladl důraz na autoritu učitele jako vzoru. Učitel musí být připraven, znalý, musí být hodný následování. Ve výuce se používá pozitivní motivace a slovní hodnocení. *...vyvíjejícího se člověka musíme chápat v jistém ohledu jako časový organismus, takže může mít stále, v každém roce života vyučovaného a vychovávaného dítě vzhledem k celému lidskému životu na zřeteli, že do dítěte můžeme vkládat jako určitý duševně-duchovní zárodek, to, co má pak přinášet plody pro štěstí, jistotu, pro životní praxi v průběhu celého pozemského života* (Prameny waldorfské pedagogiky, 2024, s. 25). V dnešní době mnoho lidí vnímá autoritu jako někoho nebo něco, co nás omezuje, ve školském prostředí se to projevuje, že žáci porušují školní řády a normy slušného chování často i s podporou rodičů. Potřeba autority ve vzdělávacím procesu má několik klíčových důvodů. Autorita poskytuje jasný rámec pro fungování vzdělávacího prostředí. Definuje pravidla, očekávání a standardy chování, což vytváří stabilní a předvídatelné prostředí příznivé pro učení. Kázeň lze udržovat prostřednictvím jasné komunikace pravidel, důsledného přístupu a pozitivní zpětné vazby. Důležité je také nastavovat příklady a být konzistentní. Autoritativní přístup by měl být vyvážený empatií a podporou, aby studenti cítili, že mají prostor se vyjadřovat a učit se z chyb. Učitelé by měli pravidelně reflektovat svůj přístup k autoritě a kázni, aby se přizpůsobili potřebám studentů a aktuálním trendům v odborném vzdělávání.

Uznávaná autorita učitele umožňuje efektivnější předávání znalostí a dovedností. Žáci jsou více ochotni naslouchat a učit se od někoho, koho respektují jako odborníka. Interakce s autoritami pomáhá žákům rozvíjet důležité sociální dovednosti, jako jsou respekt, komunikace a schopnost fungovat v hierarchických strukturách. Autorita je nezbytná pro zajištění bezpečného prostředí ve škole, včetně prevence šikany a řešení konfliktů. V neposlední řadě hraje klíčovou roli při formování hodnot a etického chování žáků. U mladších dětí poskytuje pocit bezpečí a jistoty. Přítomnost autority ve školství potvrzuje i Vališová (1998, s. 25), která tvrdí, že každá výchova je do jisté míry autoritativní v tom, že včleňuje nového člena do dospělé společnosti, učí ho respektovat pravidla, která jsou v zájmu jeho i skupiny. Poněkud jiná je situace při výuce odborného výcviku, kde je potřeba důslednějšího dodržování pravidel a učitel by měl vystupovat nejen jako pedagog, ale i jako starší kolega, který zaučuje mladší kolegy a pomáhá jim. Vyplývá to jednak z menšího kolektivu a také ze společně tráveného času, který činí většinou sedm hodin denně celý týden. Základem musí být učitelova odborná způsobilost a zájem o obor. Zájem a nadstavba v podobě pokusů, příběhů z praxe, předání zodpovědnosti vytváří určité pouto důvěry, která je při práci velice důležitá. Z toho vyplývá, že autorita učitele je silně vázána na jeho schopnost demonstrovat a předávat praktické dovednosti, učitel musí být schopen propojit teoretické znalosti s praktickými aplikacemi v oboru, musí zvládat individuálnější přístup a budování osobnějšiho vztahu, což může posílit neformální autoritu,

měl by také umět balancovat mezi poskytováním vedení a podporou samostatnosti při praktických úkolech. Toto je část, kdy učitel s dostatečnou autoritou žáky přesvědčí, že se učí dobré řemeslo a že ho chtějí dělat. Dále je potřeba využít autority k udržení kázně, jež je velice důležitá pro bezpečnost a efektivitu v odborném vzdělávání. Nejde pouze o pouhé udržování pořádku ve třídě. Jde o základní součást odborného vzdělávání, na němž stojí nejen bezpečnost žáků, ale i kvalita výuky a přípravy na budoucí povolání. V mnoha oblastech odborného vzdělávání, jako jsou technické obory nebo zdravotnictví, je dodržování kázně zásadní pro zajištění bezpečnosti studentů i zaměstnanců. Například v laboratořích nebo při praktických cvičeních může nedodržení pravidel vést k nehodám.

Kázeň pomáhá udržovat pozornost žáků a vytváří prostředí, ve kterém se mohou soustředit na výuku. To umožňuje lepší porozumění a osvojení si dovedností. Dobře nastavená pravidla a očekávání přispívají k vytváření atmosféry důvěry a respektu. Žáci se pak cítí bezpečněji a jsou otevřenější učení. Bendl (2011, s. 28) hovoří o pozitivním očekávání žáků, že učitel bude umět nastolit kázeň a pořádek.

Učení se kázní v rámci odborného vzdělávání připravuje studenty na pracovní prostředí, kde je důležitá profesionalita, dodržování pravidel a spolupráce.

Kázeň umožňuje efektivněji řešit případné konflikty nebo problémy, které mohou nastat mezi žáky, což přispívá k harmonickému prostředí.

Představme si dílnu plnou náradí, strojů nebo chemickou laboratoř s nebezpečnými látkami. V takovém prostředí může i drobná nepozornost nebo neuposlechnutí pokynu vést k vážnému zranění. Kázeň v odborném vzdělávání nelze chápat jako nějakou zbytečnou malichernost, ale jako nutnost. Není to o potlačování individuality žáků, ale o vytvoření prostředí, kde se mohou bezpečně učit a experimentovat. Kromě bezpečnosti je kázeň nezbytná i pro ochranu zařízení školy. Odborné učebny jsou často vybaveny drahým zařízením, jehož poškození by mohlo výrazně narušit výukový proces. Ukázněný přístup k zacházení s těmito prostředky není jen otázkou finanční, ale i respektu k nástrojům budoucí profese. V konečném důsledku není kázeň v odborném vzdělávání omezením, ale prostředkem k dosažení vyšších cílů – bezpečnosti, efektivity a profesní připravenosti. Při vyžadování kázně je potřeba si uvědomit podstatu lidí, a to obzvlášť mladých, a tou je poznávání. Se striktními zákazy, co vše se nesmí, docílíme pouze pocitu neodolatelné touhy ono zakázané prozkoumat. Jak píše Bendl (2005, s. 211) *Být ukázněný je v silách každého jedince, ovšem za předpokladu, že počet a náročnost norem, jakož i prostředky dosahování kázně jsou přiměřené věku a individualitě žáka či studenta.* Proto se vždy snažím žákům názorně předvést následky porušení předpisů od rozebírání přístrojů pod napětím přes spouštění nezabezpečených zařízení až po jizvy na rukách. Výsledkem je, že se u

žáků strach z těchto zařízení a činností ztrácí, ale zůstává respekt a uvědomění si rizik. Úrazům se samozřejmě při odborném výcviku nevyhneme, ale většinou nejsou způsobeny porušováním pravidel, ale pramení z nezkušenosti.

Proč se tedy zaobírat autoritou ve vzdělávacích institucích, když je to tak jednoduché a jasné? Podle některých názorů jsme v době (Vališová, 1998, s. 55), nebo (Ardent, 1994) „krize autority“, v době zvyšujícího se individualismu a důrazu na osobní svobodu, či oslabení tradičních rodinných vazeb a autorit. Když se zaměřím na posledních šest let, je jasné, že je pozice autorit, jak je známe na sceně. Jsou předkládána fakta bez nedostatečných vědeckých poznatků, vytrácí se diskuse, místo toho se jiné názory dehonestují. Když k tomu doplníme, jak píšou Pelcová a Semerádová (2014, s. 125), že *„masové prostředky vycházejí vstříc primitivizaci a banalizaci, informace a dezinformační exploze proniká do všech oblastí života.* Vališová (1998, s. 85) hovoří o nedostatku odpovědnosti za své činy a jednání, naopak každý vyžaduje svá práva.

Z předešlého vyplývá, že toto téma rezonuje celou společností a je namístě se o něm bavit, ale stačí to? Když se opět vrátím do školských zařízení, tak asi každý vyučující zažil rodiče, kteří prosazují práva svého dítěte a neuznávají pravidla, jež jsou dána. Téma výchovy rodina versus škola, výchova dětí musí být společnou odpovědností obou těchto stran. Každá instituce má svou specifickou roli a autoritu. Rodina formuje dítě v rámci primární socializace, předává základní hodnoty a návyky, poskytuje emocionální podporu a zázemí. Kdežto škola poskytuje sekundární socializaci, formální vzdělávání, rozvoj sociálních dovedností v širším kolektivu. Někteří rodiče špatně snášejí používání jiných výchovných stylů než ty, které sami preferují, problém může nastat i při prezentaci odlišných hodnot a priorit, ale jako hlavní příčiny sporu bych viděl nesoulad mezi očekáváními rodičů a reálnými možnostmi školy a přílišné ochránářské ambice rodičů při selhání jejich dětí. Pohnětalová (2015, s. 62), doporučuje znalost primárního prostředí, ve kterém dítě přijímá systém hodnot. To může pomoci k řešení případných situací. S ochránářskými ambicemi se ve sporu s rodiči setkávám nejčastěji, dovoluji si zde použít data ze svého pozorování. Ochranářství ve smyslu pozdních příchodů, absence a kázeňských přestupků je jednoznačně v podání matek z neúplných rodin, kdežto špatné výsledky svých synů nejhůř nesou otcové, obzvlášť pokud sami dělají nějaké řemeslo. Toto pozorování je mé osobní, učím žáky pouze odborný výcvik, v jiných věkových skupinách a genderovém rozložení se to může jevit jinak. Nejúčinnější metodou, jak vycházet nejen s rodiči, je dialog, sjednání si individuálních schůzek a pokusit se hledat společné cíle ve vzdělávání a výchově dítěte, aktivně naslouchat obavám a námitkám. Zkusit vysvětlit svoje směřování a možnosti ve výchově a vzdělávání. Můžeme se pokusit předat informace o právech a povinnostech školy, představit vzdělávací cíle a metody, které se ve škole používají, objasnit,

jak školní pravidla a postupy přispívají k rozvoji dítěte a ukázat konkrétní příklady úspěšné spolupráce školy a rodičů. Hlavně si ale musíme navzájem naslouchat! Jak píše Pohnětalová (2015, s 63), *k pozitivnímu výsledku lze dospět tehdy, když všichni zúčastnění vidí, že jsou uskutečňovány jejich oprávněné zájmy.*

Další, možná nejdůležitější článek tvorby autority ve školách, jsou sami žáci, oni nám nastavují zrcadlo úspěchu našeho počínání, ale také nám nastavují hranice, kam a za jakých podmínek můžeme. To samozřejmě za předpokladu, že nám na nich záleží a k výuce nepoužíváme pouze formální autoritu. Důležité je si uvědomovat, že se u mladých lidí pohled na autoritu liší od toho našeho. S přihlédnutím na vývojové období žáka, děti na začátku školní docházky většinou plně respektují svého učitele. Postupně jak dospívají, testují hranice toho, co si mohou dovolit. Středoškolští studenti začínají více zpochybňovat autoritu a hledají její zdůvodnění, ve vyšších ročnících vyhledávají více partnerský přístup s učiteli. Co tedy nejvíce ovlivňuje v dnešní době přístup žáků k autoritě učitele? Určitě je to snadný přístup k informacím, který může vést ke zpochybňování tradiční autority učitele jako zdroje znalostí. Svoji roli mají i sociální média, která ovlivňují vnímání autority tím, že poskytují alternativní zdroje informací a názorů, ale i sdílením informací o pedagogovi. Ještě musím zmínit individualismus, díky němuž je kladen důraz na osobní svobodu a sebevyjádření, což může vést ke skeptičtějšímu pohledu na autority. Jaké máme možnosti? Vališová (1998, s. 122–126) zprostředkovává dotazník, který vyplňovali studenti dvou pražských gymnázií. Otázky se týkaly autority učitele. *Autoritu má podle studentů pedagog, jenž má velký přehled a jeho vzdělání a odbornost přesahuje rámec vyučovacího předmětu, látku podává zajímavě a přístupně, dokáže zaujmout, umí dobře formulovat a nebojí se diskutovat. Je vyzrálou osobností, umí jednat s lidmi, je laskavý a vyznačuje určitou vnitřní sílu.* Dále se nepovyšuje, má smysl pro humor, je přátelský. Zajímavým zjištěním je, že většina studentů přijímá autoritu ve škole. Pro nás, kdo nejsme dokonalí, musí stačit některé osvědčené postupy. Například aby žáci cítili respekt, předávání některých kompetencí jako výrazu důvěry může také posílit dobré vztahy. Určitě je vždy nutné mít jasně stanovená pravidla, která mohou v některých případech spoluutvářet žáci. Žáci těmito pravidlům a informacím musí rozumět, ale také je nezbytné umět tato pravidla přizpůsobovat různým situacím a potřebám. Vždy bychom měli být připravení umět přiznat chybu, pochválit, zajímat se o žáky. Když to shrnu, na nic si nehrát, vědět, o čem mluvíme, nepovyšovat se a naslouchat. Podle Vališové (2008, s. 56) autoritu oslabuje neznalost, nedůslednost, nespravedlnost, nadměrná suverenita, nečestné jednání, nerozhodnost, nedodržení slibů, nevyrovnanost, nízké sebevědomí, nadřazenost, nejistota, manipulativní chování. Chtěl bych vyzdvihnout nespravedlnost, na kterou jsou mladí lidé obzvláště citliví, pro nás může být obtížné ji rozpoznat. Z vlastní zkušenosti, ať už z pedagogické činnosti, nebo z domova od dcer, musím přiznat, že

i určit kritéria nespravedlnosti mi občas dělá problémy. Když se podíváme do budoucnosti, musíme se zamyslet nad tím, jak bude vypadat autorita ve světě, kde umělá inteligence a virtuální realita budou hrát stále větší roli ve vzdělávání. Bude autorita učitele nahrazena sofistikovanými algoritmy? Nebo naopak, stanou se lidské kvality jako empatie, kreativita a schopnost inspirovat ještě důležitějšími? Možná budoucnost leží někde uprostřed. Můžeme si představit vzdělávací systém, kde technologie a lidský faktor spolupracují. Učitel může umět používat technologie k personalizaci výuky a zároveň může být mentorem, který pomáhá studentům vyznat se ve světě informací a idejí. Vraťme se k základní otázce: Jakou roli hraje autorita ve vzdělávání 21. století? Možná odpověď nespočívá v jednoduchých definicích nebo univerzálních řešeních. Místo toho můžeme vidět autoritu ve vzdělávání jako dynamický koncept, který se neustále vyvíjí v reakci na měnící se společnost. Autorita v moderním vzdělávání není o dominanci nebo kontrole. Je o vytváření prostředí, kde se studenti cítí bezpečně, mohou klást otázky a rozvíjet své kritické myšlení. Je o inspiraci, překonávání vlastních limitů a objevování svého potenciálu.

Učitel 21. století nemůže být jen zdrojem informací, ale spíše průvodcem na cestě poznání. Jeho autorita nemůže vycházet z pozice moci, ale ze schopnosti motivovat, inspirovat a vytvářet smysluplné vztahy se studenty. Je to autorita založená na vzájemném respektu, důvěře a sdílené touze po poznání. Dohromady tvoří kázeň a autorita učitele základ pro efektivní a bezpečné prostředí pro odborný výcvik, kde se studenti mohou úspěšně učit a rozvíjet své dovednosti. Je nezbytné přehodnocování chápání autority ve vzdělávání. Musíme být otevřeni novým přístupům, ochotni experimentovat a učit se z vlastních zkušeností. Jen tak můžeme vytvořit vzdělávací systém, který připraví žáky a studenty na výzvy budoucnosti a zároveň zůstane věrný základním hodnotám respektu, integrity a touhy po poznání.

3 Konspekt knihy

Název knihy: Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství

Autor: prof. PaedDr. Stanislav Bendl, Ph.D.

Vydání: 1., 2011

Počet stran: 202

ISBN: 978-80-7387-432-2

Vydal: Stanislav Juhaňák – Triton, Výkaňská 5, Praha 10

Citace: BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2.

Autor: Stanislav Bendl je vedoucím Katedry pedagogiky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, kde vede přednášky například v předmětech sociální pedagogika, sociální deviace, rizikové chování. Je členem České asociace pedagogického výzkumu, Asociace slovanských profesorů a České pedagogické společnosti. Ve svých publikacích se zaměřuje na téma kázně a sociální pedagogiky.

Struktura knihy: Kniha se skládá z předmluvy a deseti kapitol. Jsou zde popsány různé diagnostiky, metody, východiska, postupy, jak pracovat s nekázní ve školách. Vše je vždy doplněno příklady a vysvětlením jednotlivých bodů.

Kniha, kterou jsem si vybral, mě zatím zásadně neovlivnila v mém profesním životě. Ale jsem si jistý, že s odstupem času zjistím, že je to jinak. Rozhodně mě ovlivnil autorův pohled na sociální a kázeňský „svět“, inspiroval mě k některým změnám v přístupu k žákům, rodině, možná i k sobě. Proto jsem ani nemusel dlouze přemýšlet, která kniha bude tvořit pilíř mé práce. Po přečtení knihy vím, že jsem zvolil správně a že je to kniha, která neustále působí na můj přístup v profesním růstu.

První kapitola

Úvod

Strany 15–21

V první části knihy autor poukazuje na společenskou a dobovou podmíněnost kázně. Poukazuje na vliv dětské literatury, vzpomíná spisovatele jako je František Doucha, Karel Alois Vinařický, Jan Karafiát. Tito autoři se snažili vštípit pomocí literatury pravidla dané doby jako autorita rodiče, učitele a boha a jejich vnímání jako pozitivních vzorů, zatímco v dnešních knihách se autoři dle mého názoru pojímají autorita a poslušnost vyhýbají z pohledu vzoru, ale používají je většinou v negativním pohledu. *„Dnešní dětská literatura je však v mnohem jiná, ve vztahu ke kázni vychází z předpokladu, že kázeň je sice nezbytná, ale výsadou dětství je pravidla kázně porušovat. Pochopení a dodržování norem je pak záležitostí zmučení a znakem dospívání“* (Bendl, 2011, s. 21).

Dále se zde autor zamýšlí nad propojením podoby kázně a životem ve společnosti. Zmiňuje se o rozličných podobách kázně závislých na vývoji, náboženství a klimatických podmínkách, politickém zřízení země. Uvádí zde autora B. O. Smitha, podle kterého *„kázeňský systém ve škole odráží systém, který se nachází v širší společnosti“* (Bendl, 2011, s. 21).

Dále zde představuje autora W. J. Dohertyho, podle něhož jsme v době dětské konzumní kultury, *kde jsou děti považovány za spotřebitele rodičovských služeb*. Dalším termínem tohoto autora je rodičovská terapeutická kultura, *„od terapeuta se očekává, že se bude neustále věnovat svému „klientovi“* (Bendl, 2011, s. 22).

Následky tohoto jevu se dají pozorovat při výuce, některé žáky rodiče dovedli k nesamostatnosti a asociálním prvkům v chování.

Ke konci kapitoly nás autor seznamuje s Wolfgangem Brezinkou a jeho dílem *„Výchova ve společnosti s nejistými hodnotami. Příspěvky k praktické pedagogice“*. *„Hovoří o sedmi základních výchovných cílech, kterými by se měli v současnosti řídit rodiče, učitelé a další vychovatelé“* (Bendl, 2011, s. 27).

Druhá kapitola

Kázeň jako ochrana žáků a učitelů

Strany 28–34

Druhá kapitola se skládá ze dvou částí – Kázeň jako ochrana dítěte ve škole a Kázeň jako ochrana učitele ve škole.

V úvodu kapitoly se autor zmiňuje o potřebě bezpečného školního klimatu, které je nutné budovat. Bez základních potřeb bezpečí a jistoty nejsme schopni vybudovat důvěru, která je důležitá pro vzájemnou interakci.

Dále zde autor vysvětluje *syndrom rizikového chování v dospívání*, který se vyskytuje zejména v rozvinutých západních zemích.

Jedná se o:

- zneužívání návykových látek,
- negativní jevy v reprodukční oblasti,
- negativní jevy v psychosociální oblasti.

Dále nám autor vysvětluje, jak lze chápat kázeň jako ochranu dítěte ve smyslu orientačním, bezpečnostním, výkonovém, ekonomickém, prognostickém.

Celkově vzato, škola je odpovědná za vytvoření prostředí, kde se všichni cítí bezpečně – a to jak fyzicky, tak psychicky. Zdravé a bezpečné prostředí je základem pro efektivní vzdělávání.

Další část se věnuje šikaně učitelů, jsou zde uváděny její příklady. Je zde popsána nezbytnost ochrany nejen ve smyslu bezpečnostním, ale i výkonovém. Učitel, který vyučuje v prostředí s velkou nekázní, má horší výsledky ve svých činnostech a ve smyslu prognostickém, kde učitel rezignuje, odvádí špatnou práci nebo odchází ze školství.

Šikana a bezpečnost práce ve škole spolu souvisejí v tom, že obě tyto oblasti se dotýkají celkového pocitu bezpečí a ochrany zdraví (fyzického i duševního) všech osob v prostoru školy. Bezpečnost práce ve škole nezahrnuje pouze prevenci před úrazy nebo nehodami, ale také vytváření prostředí, kde se všichni cítí bezpečně a chráněně, což zahrnuje i ochranu před šikanou.

Zajímavé by bylo zjistit úroveň učitelského sboru ve škole, kde dojde k šikaně učitele, z jakého důvodu ostatní nevědí o šikaně kolegy, nebo mu nechtějí pomoci.

Třetí kapitola

Vymezení a reinterpretace kázně

Strany 35–39

Na úvod vysvětluje autor pomocí definic pojem kázně. „*Školní kázeň v intenci obecné definice kázně definujeme jako vědomé dodržování školního řádu a pokynů stanovených učiteli*“ (Bendl, 2011, s. 35).

Na dalších stránkách je popisován vývoj vnímání kázně až do dnešní doby, kdy se více v souvislosti s kázní zdůrazňuje zodpovědnost za vlastní činy, za svůj osud. „*Na rozdíl od dřívějšího pojetí kázně jako prostředku k omezování svobody dítěte se dnes kázeň chápe jako prostředek k ovládnání sama sebe*“ (Bendl, 2011, s. 37).

To ovšem mění i požadavky na nás učitele, rodiče, musíme opustit „řídící“ role a stát se průvodci, kteří budou ukazovat možnosti a následky. Další změny přináší oblast obsahu kázně, kde se rozlišuje pasivní a aktivní kázeň. Pasivně ukázněný žák je „hodný, kdežto aktivně ukázněný žák pomáhá kázeň vytvářet a udržovat. Z toho vyplývá možnost aktivního zapojení žáků do tvorby školního řádu. Zde se předkládá, že pravidla, která si žáci vytvoří, pro ně budou přijatelnější. Další důležitý bod se týká otázky, kdo vychovává – škola, nebo rodina? Na to napanuje jednotný závěr, jedni rodiče viní za nekázeň svých dětí školu a druzí nechtějí přijmout školu jako partnera výchovy.

Změny nastaly i ve sféře metod, které se používají k dosažení kázně, jsou to například projektová a dramatická výuka, skupinová práce. *Dochází k rozšíření tradiční palety kázeňských prostředků o pěstování odolnosti potencionálních obětí šikany vůči projevům agrese a násilí ze strany spolužáků* (Bendl, 2011, s. 39).

Čtvrtá kapitola

Projevy školní nekázně

Strany 40–41

Tato kapitola popisuje podoby a možnosti školní nekázně od vyrušování až po šikanu, používání omamných látek. Jako znepokojující autor uvádí stále se snižující věk dětí páchající trestné činy.

„*Podoba školní nekázně se přes mnohé přetrvávající rysy proměňuje s postupujícím časem, vývojem společnosti, úrovní poznání, vědy, techniky či kultury*“ (Bendl, 2011, s. 41).

V dnešní době je nekázeň žáků ve velké míře zastoupena používáním moderních technologií. Jedná se o jistou formu šikany, ponižování, zveřejňování nevhodných obsahů, opisování. Kyberšikana se stala součástí přílohy metodického doporučení k primární prevenci ve školách.

Pátá kapitola

Diagnostika (ne)kázně

Strany 42–73

V páté kapitole nás autor seznamuje s vybranými diagnostickými metodami, které můžeme využívat v upravené formě v rámci vyučování. Jsou zde uvedeny metody pozorování, škálování, dotazník, analýza školní dokumentace, projektivní techniky, rozhovor, akční výzkum. Každá metoda je vysvětlena, jsou u ní uvedeny možnosti a návody použití, případné kombinace.

Jedna z variant rozhovoru je metoda besedy, kterou pravidelně využívám hned z několika důvodů. Jednak trávíme s žáky společně hodně času, z toho plyne i druhý důvod, besedu lze začít zcela nezávaznou debatou, kterou moderuji potřebným směrem. Výhody besedy vidím nejen v rovině diagnostické, ale i terapeutické. V besedách se navzájem otvíráme a sdělujeme si své názory, pohledy, čímž si budujeme vzájemnou důvěru a respekt.

Šestá kapitola

Příčiny (faktory) nekázně

Strany 74–100

Na začátku kapitoly autor vysvětluje, že kázeň žáků nemá jednu příčinu, ale je složena z více faktorů, které se mohou kombinovat a ovlivňovat. To může při nepozornosti učitele vést k chybám v úsudku o žácích a následném zhoršení situace a postojů žáků. Faktory, které se podílejí na nekázni ve škole autor rozdělil do skupin: faktory biologické, duchovní, sociální, biologicko-sociální, zdravotnicko-hygienické, fyzikální, situační, kombinované, neznámé.

Od strany 78 autor přechází k teoriím nekázně, poukazuje na speciální teorie neukázněného, deviantního, agresivního chování a uvádí zde jména Adler, Bowlby, Rohner, Merton, Sutherland. Jako další zmiňuje obecnou teorii nekázně, kde uvádí. „*Nekázeň žáků ve škole se šíří tou měrou, jakou se žákům vyplácí*“ (Bendl, 2011, s. 79). U obecné teorie uvádí jména Anderson a Prawata. Nejobšírněji se věnuje teorii Rudolfa Dreikurse – *teorie rušivého chování žáků*, a to od strany 80 do strany 91. Nejdříve je zde popsán pohled Dreikurse, který tvrdí, že za projevy špatného chování dětí je cíl, kterého chtějí svým chováním dosáhnout. Naším úkolem je tyto cíle pochopit. Špatné chování rozčleňuje do čtyř základních skupin. „*Tyto skupiny nazývá „cíle“, chce tím vyjádřit, že dítě zlobením sleduje nějaký cíl, snaží se něčeho dosáhnout. Jsou to (1) upoutání pozornosti, (2) moc, (3) msta, (4) předvádění vlastní neschopnosti*“ (Bendl, 2011, s. 81). Na straně 83 je tabulka, která obsahuje vzorec chování žáka, přesvědčení žáka, reakci učitele, typ chování, pokyny ke konstruktivnímu jednání ke každé ze čtyř kategorií. Tato tabulka pomůže každému učiteli, který má zájem aktivně působit a pomáhat

žákům. Její jasné a logické uspořádání napomůže vyvarovat se chyb z nepochopení žáka a zároveň napoví, jak postupovat. Následují příklady uplatnění této teorie a návody a postupy při jejím využívání. Dále autor poukazuje na fakt, že ne všechny příčiny nekázně můžeme ovlivnit, například rodinné hodnoty, vrozené odchylky, poruchy atd. Proto je důležité, abychom si tato omezení uvědomovali. Na straně 93 je další tabulka, která uvádí problémové chování v závislosti na věku a na stránkách 94 až 97 najdeme přehled věkových zvláštností dětí a mládeže. Kapitulu autor uzavírá přirovnáním učitele k řidiči, který musí být na cestě k cíli opatrný a připravený reagovat a různé situace.

Sedmá kapitola

Modifikace chování (techniky založené na operativním podmiňování)

Strany 101–133

Tato kapitola pojednává o usměrňování, formování chování žáků na základě behaviorálních technik. Jsou zde popsána pravidla, programy, postupy. Vše je srozumitelně vysvětleno s příklady z praxe.

Základní schéma je: reakce, odměna, uspokojení.

Principy: Odměny by měly být udělovány bezprostředně po hodnoceném výkonu, ze začátku jsou odměny za malé úspěchy, frekvence odměn se zmenšuje, důležité je odměňovat činnost, ne příkaz.

Od strany 104 autor předkládá jednotlivá pravidla.

Pravidlo *vyhasínání* – návyky chování žáků se začnou měnit, nebo zcela zmizí, když přestanou být odměňovány. „*Když vyhasne určitý vzorec nežádoucího chování, musíme dbát na to, aby nebyl nahrazen jinými, někdy ještě horšími nežádoucími vzorci chování*“ (Bendl, 2011, s. 106). Tak zvanými alternativními vzorci.

Pravidlo *tvárovací* – nové návyky vznikají kladným zpevňováním vzorců chování, které se blíží plánovaným cílům. „*Helus (2001, s. 56–57) připomíná tři zásady učení, které je možné aplikovat při výcviku dovednosti či osvojování poznatků, ale též ve výchově, převýchově, popřípadě v tzv. behaviorální terapii*“ (Bendl, 2011, s. 111). Je to vytvoření cílového chování, sestavení sledu malých kroků, program zpevňování.

Pravidlo *generalizace* – zobecnění chování z jedné situace na druhou.

Pravidlo *rozlišení* – oddělení, rozlišení dvou situací, které byly chápány stejně.

Pravidlo *modelování* – pozorování druhých, nápodoba vzoru. „*Několik dní poté, co Sváťa dostal od maminky naplácáno, praští svou mladší sestru*“ (Bendl, 2011, s. 119).

Pravidlo *přesycení* – žák dostává tolik vyžadovaného, až o to ztratí zájem.

Jako další autor popisuje metodu systematického posilování. Tato metoda se soustředí na posilování žádoucího chování žáků. *„Důležité zjištění, že zlepšení chování v jedné oblasti často vyvolává pozitivní změny také v dalších oblastech.....posilování žádoucích reakcí může být doprovázeno vyhasínáním reakcí nežádoucích“* (Bendl, 2011, s. 123).

Od strany 125 nás autor seznamuje s Davidem Fontanem a jeho postupem modifikace chování. *„Jeho „algoritmus“ sestává ze dvou základních kroků. První krok spočívá v tom, že učitel sepíše jednotlivé způsoby nežádoucího (neukázněného) chování spolu se svými vlastními obvyklými reakcemi. Druhý krok představuje sestavení dalšího soupisu, který obsahuje všechny způsoby chování, které by měly být u daného žáka (studenta) či žáků (studentů) podporovány...“* (Bendl, 2011, s. 126, 127). Na dalších stranách se podrobně seznamujeme s tímto postupem a jeho možnostmi. Celý tento systém je velice inspirativní, ale jeho kompletní provedení bude časově velice náročné. Vyučující musí být připraven se podrobit určité sebekritice. *„Nemůžeme porozumět chování dítěte (a účinně přispět k jeho změně – modifikaci), pokud současně nezkoumáme také učitele“* (Bendl, 2011, s. 129).

Osmá kapitola

Východiska školní kázně

Strany 134–138

V osmé kapitole se autor věnuje portrétu ukázněného žáka, respektování potřeb dítěte, prospěšnosti kázně, právu dítěte, dosažitelnosti kázně a přirozenosti nekázně. Důležité je si uvědomovat rozdíl mezi právy dítěte, jeho přáními a potřebami. Práva dítěte jsou zakotvena v Listině základních práv a svobod a Úmluvě o právech dítěte. Potřeby, obzvláště potřeby nedostatkové nebo růstové respektujeme, ale musíme vědět, že nejsme schopni zajistit všem dětem jejich uspokojení. Důležité je se vyvarovat záměně přání dítěte a jeho potřeb.

Respektování pravidel žáka a pravidla bezpečnosti práce ve škole jsou úzce propojena, protože obojí směřuje k vytváření bezpečného, funkčního a efektivního prostředí pro výuku i ochranu zdraví a bezpečnosti všech zúčastněných. Dále je podstatné si neustále připomínat, že nekázně jsou součástí každého z nás. Když opomineme vývojová stadia, která jsou přímo spojena s různými druhy nekázní, každý člověk má své vnitřní normy a pravidla, jež nemusí vždy plně odpovídat normám všeobecným. Proto je vždy důležité určit mez, kdy je kázeň dosažitelná.

Pravidla bezpečnosti práce ve škole, obzvláště v odborném výcviku, mají za cíl chránit žáky, učitele a další zaměstnance před úrazy, nehodami či jinými hrozbami. Žáci jsou povinni tato pravidla dodržovat. Když žák pravidla ignoruje, vystavuje sebe i ostatní nebezpečí.

Podobně jako ve světě práce, kde zaměstnanci musí dodržovat bezpečnostní předpisy, aby se snížilo riziko úrazu, musí žáci respektovat pravidla ve škole, aby zajistili bezpečí své i ostatních.

Devátá kapitola

Opatření na podporu kázně ve škole

Strany 139–189

Tato kapitola pojednává o možnostech opatření na podporu kázně žáků ve škole. Autor nás seznamuje s možnostmi a metodami, prostředky, jak udržet kázeň a jaké máme možnosti při jejím řešení. Učitel si musí vždy uvědomit své možnosti, jak se s problémy kázně vypořádat. Na straně 141 autor popisuje osm klíčových bodů, které by měly vyučujícímu usnadnit orientaci v úrovni nekázně. Jsou to *intenzita, trvání, frekvence, kontext, kontiguita, všeobecnost, normalita, vliv na ostatní*.

V části s názvem „Specifické kázeňské programy“ jsou popsány terapeutické metody pro práci s žáky.

Terapie realitou – komunikace, třídní setkávání.

Kladný přístup ke kázni – spolupráce, plánování partnerství, respekt.

Trénink učitelské efektivity – strategie pro řešení problémů.

Transakční analýza – všichni jsme dětmi, rodiči, dospělými.

Asertivní kázeň – jasné požadavky na pravidla a systém trestů.

Adleriánské přístupy – zapojení jedince do společnosti a eliminace jeho vnímaných nedostatků.

Studentské týmové učení

Pro doplnění je zde zmiňována kniha od Matulíčkové *Teória výchovy v dimenziách teorie a praxe*, kde jsou uvedeny zahraniční modely a programy kázně.

Strany 147 až 173 popisují autorův vlastní návrh řešení kázně ve škole, jenž je rozdělen do čtyř částí a dvaceti jedna bodů.

První část:

Platforma škola

- prostředí školy (vše, co určuje ráz školy, od polohy po vybavení),
- kurikulum,
- spolupráce (s rodiči, obcí, institucemi),
- osvěta (orientace na rodiče – programy, semináře, přednášky),
- omezování biologických rizik (strava, pitný režim, pohyb, relaxace).

Druhá část:

Platforma vedení školy

- jasná kázeňská politika (vypracovaný systém přestupků a pochval),
- personální politika (organizace, obsazení, sebevzdělávání),
- angažovanost vedení školy v otázkách kázně a výchovy.

Třetí část:

Platforma učitelé

- začínat brzy s prevencí,
- diagnostika žáků a jejich chování,
- angažovanost v oblasti kázeňské a mravní výchovy,
- charakteristika učitele napomáhající ukázněnosti žáků,
- způsoby výchovy,
- kázeňské metody (od již popsaných metod až po spolupráci s rodiči a odborníky na výchovu a kázeň),
- kázeňské zásady (např. vědeckost, spravedlivost, přiměřenost výchovy kolektivem).

Čtvrtá část:

Platforma žáci

- vzájemná pomoc mezi žáky a podpora z jejich strany (zainteresování vrstevníků, získání vlivného žáka, vlastní organizace žáky),
- svépomoc (pěstování odolnosti, upevňování kázeňských dovedností),
- učinit každého žáka užitečným (samospráva v rámci tříd, školy, vzájemná výpomoc žáků, výměna rolí),
- zvyšování sebevědomí žáků,
- dát děti dohromady (seznamovací kurzy, společné aktivity).

Z tohoto návrhu nám plyne, že problém výchovy se netýká jednotlivců, ale měl by být v součinnosti celého vzdělávacího systému až po rodiče. Obzvláště s rodiči vzhledem k nedostatečně vyjasněným kompetencím se občas může těžko nalézat shoda v řešení.

V další části autor řeší postup učitele ve věcech nekázně. Důležité je, aby učitelé měli přesně stanovené postupy, díky nimž se vyvarují ukvapeným řešením. Doporučené postupy jsou v článku 4. „*Metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení*“.

Od strany 182 autor předkládá návrh obecného postupu řešení nekázně, kde nám v několika bodech od odhalení nekázně po strategie výchovné práce nastíní možnosti postupů a práce s neukázněnými žáky, navrhuje možná řešení. „Stručně můžeme celou věc (ve vztahu k neukázněnému jednotlivci) shrnout do tří bodů. Učitel by měl v případě řešení nekázně postupovat následovně: a) rozpoznat projevy neukázněného chování žáka, b) zjistit pravděpodobné příčiny jeho nekázně, c) na základě zmapování příčin nekázně, vlastní vychovatelské zkušenosti či po konzultaci s příslušnými odborníky volit optimální přístup k žákovi“ (Bendl, 2011, s. 185).

Při řešení konfliktu se žákem je důležité neprojevat zbytečné emoce, být pozorný a nepřipustit, aby nás ovlivnily sympatie či antipatie. Zároveň si musíme uvědomovat, že nekázeň je součástí našich životů.

Škola je místem nejen pro vzdělávání, ale také pro formování osobnosti. Dodržování pravidel, včetně těch o bezpečnosti práce, učí žáky odpovědnosti, respektu k druhým a schopnosti spolupracovat. Bezpečné prostředí, kde se pravidla dodržují, vytváří prostor, kde se mohou žáci soustředit na učení bez obav o svou bezpečnost nebo zdraví.

Kapitola desátá

Závěr

Strany 190–191

V závěru autor shrnuje vývoj školní kázně s odkazy na některé autory, jako například Komenský, Pestalozzi, Goethe, Makarenko a další.

„Optimální pojetí kázně směřuje k syntéze a harmonii mezi svobodou jednotlivce a zájmem kolektivu jako celku“ (Bendl, 2011, s. 190).

4 Případová studie školy

4.1 Základní údaje o škole

Střední škola strojní, stavební a dopravní, Liberec, příspěvková organizace

Ještědská 358/106, 460 08 Liberec VIII – Dolní Hanychov

Zřizovatel Liberecký kraj

Areál teoretické výuky a dílny Letná 90/30, Liberec XII – Pavlovice

Areál teoretické výuky Ještědská 358/106, Liberec VIII – Dolní Hanychov

Areál strojních dílen Řepná 1248/12, Liberec VI – Rochlice

4.2 Úvod

Pro případovou studii jsem zvolil školu, ve které vyučuji od roku 2019. V této práci se zaměřuji na její historii, obecnou charakteristiku, na vývoj a možnosti práce žáků v rámci odborného vzdělávání.

Informace čerpám ze školních almanachů, dochovaných kronik, oficiálních stránek školy, rozhovorů s pamětníky a samozřejmě také z vlastních zkušeností z působení na této škole.

4.3 Od skromných začátků k ambiciózní vizi

V poválečném Československu 50. let 20. století se rodil nový přístup k odbornému vzdělávání. Liberec coby důležité průmyslové centrum nemohl zůstat stranou tohoto vývoje. Rok 1952 přinesl vznik tří odborných učilišť zaměřených na automechaniku, autoelektrikářství, slévárnictví a polygrafické obory. Tato specializovaná učiliště položila základy budoucího rozvoje technického vzdělávání v regionu.

Klíčovým momentem se stalo 1. září 1957, kdy došlo k zásadní transformaci. Odborné učiliště státních pracovních záloh č. 21, do té doby zaměřené na automechaniku a autoelektrikářství, se přeorientovalo na stavební obory. Tato změna nebyla náhodná – odrážela rostoucí poptávku po kvalifikovaných pracovnících ve stavebnictví, které v té době zažívalo významný rozmach. Do čela nově zaměřeného učiliště byl postaven Ladislav Janecký jako ředitel po boku s Vojtěchem Červinkou v roli zástupce pro odborný výcvik.

Instituce, původně sídlící v ulici U Nisy, se brzy přestěhovala do Truhlářské ulice. Tento přesun, uskutečněný 2. září 1958, nebyl jen změnou adresy. Představoval začátek nové éry, kdy se učiliště stalo součástí národního podniku Pozemní stavby v Liberci. Toto spojení s významným stavebním podnikem poskytlo učilišti nejen prostory, ale i cenné propojení teorie s praxí.

4.4 Cesta k všestrannosti

Šedesátá léta přináší rozvoj stavebnictví a s ním i rostoucí poptávku po kvalifikovaných pracovnících. Škola na tento trend pružně reaguje. Zásadním krokem bylo získání budovy bývalé základní školy ve Starých Pavlovicích 14. září 1962. Toto rozšíření umožnilo zahájení teoretické výuky stavebních oborů v deseti třídách pro obory jako zedník, tesař, obkladač, železář-betonář, parketář a izolatér.

První učitelský sbor, tvořený osobnostmi jako Jaroslav Bernát, Bohuslav Bílek, Věra Hedvičáková a Miroslav Morávek, položil základy kvalitního teoretického vzdělávání. V čele tohoto pedagogického týmu stanul Oldřich Fišera jako vedoucí učitel a pozdější zástupce ředitele pro teoretické vyučování.

Sedmdesátá léta jsou ve znamení dalšího růstu a diverzifikace. Škola nezůstává jen u stavebních oborů, ale rozšiřuje svůj záběr. V roce 1966 přibývají obory malíř-natěrač a lakýrník, o devět let později, v roce 1975, se portfolio rozšiřuje o obory instalatér a zámečnický, pro které vznikla svařovna s nabídkou svařování plamenem. Tato diverzifikace není náhodná – odráží měnící se potřeby trhu práce a průmyslu. Škola se postupně stává komplexním centrem odborného vzdělávání, které dokáže pružně reagovat na poptávku po různých profesích.

4.5 Revoluce ve vzdělávání

Zlomovým okamžikem je rok 1977, kdy škola vstupuje na pole středoškolského vzdělávání završeného maturitou. V červnu 1978 prvních 25 studentů úspěšně skládá maturitní zkoušky, následování o rok později prvními 11 absolventy večerního studia. Tento krok otevírá pro studenty nové možnosti a zároveň posiluje prestiž instituce. Škola tak začíná plnit dvojí roli – připravuje jak kvalifikované řemeslníky, tak budoucí technické kádry s širším teoretickým základem.

Rostoucí význam školy se odráží i v její nové identitě. Od 1. ledna 1980 se přejmenovává na Střední odborné učiliště stavební. Přestože nadále zůstává pod správou národního podniku Pozemní stavby, začíná si budovat vlastní nezaměnitelnou pozici v systému odborného vzdělávání.

Sametová revoluce v roce 1989 přináší zásadní změny do všech sfér společnosti, vzdělávání nevyjímaje. Pro naši školu to znamená období rychlých proměn a nových výzev. Dne 31. prosince 1990 získává právní subjektivitu jako státní příspěvková organizace. Tento krok jí dává větší svobodu, ale i odpovědnost. Musí se adaptovat na nové podmínky tržní ekonomiky a měnící se požadavky zaměstnavatelů.

4.6 Fúze a konsolidace

Devadesátá léta jsou obdobím intenzivního rozvoje a inovací. Škola se 1. září 1994 transformuje na Integrovanou střední školu stavebních a řemeslných oborů. Tato změna není jen formální – odráží novou filozofii vzdělávání, která klade důraz na integraci různých úrovní a typů odborné přípravy.

Klíčovým momentem je zapojení do mezinárodního programu PHARE, zaměřeného na reformu odborného vzdělávání. Škola se stává jednou z dvaceti pilotních institucí v celé České republice, vybraných z více než 200 uchazečů. Tato účast přináší neocenitelné možnosti. Pedagogové vyjíždějí na zahraniční stáže, čerpají inspiraci z vyspělých vzdělávacích systémů. Vznikají nové inovativní učební plány pro osm učebních a dva studijní obory, které získávají oficiální schválení ministerstva školství.

Přelom tisíciletí přináší další významnou změnu. V roce 1998 dochází ke sloučení s ISŠ dopravní a stavební. Tato fúze není jen administrativním aktem – představuje strategický krok k vytvoření silné, všestranné instituce schopné nabídnout komplexní technické vzdělání. Portfolio nabízených oborů se rozšiřuje o dopravní směr, což dále posiluje pozici školy jako klíčového poskytovatele odborného vzdělávání v regionu.

4.7 Současnost a výhled do budoucnosti

S novým milénium přichází i nový zřizovatel. Od 1. dubna 2001 se jím stává Liberecký kraj. Škola se řadí mezi největší vzdělávací instituce v regionu. Tento status s sebou nese jak výhody, tak výzvy. Škola musí balancovat mezi zachováním tradice a potřebou inovací, mezi požadavky trhu práce a vzdělávacími standardy. Od 1. lednu 2023 byl od školy odpojen domov mládeže a administrativní budova v Truhlářské ulici, administrativním zázemím se stala po rekonstrukci škola v Ještědské ulici.

Ve školním roce 2022–2023 zde zahajuje studium 707 žáků, o jejichž výuku a výchovu se stará 48 učitelů, 39 mistrů a vrchních mistrů a 24 nepedagogických zaměstnanců.

Dnes, v roce 2024, je Střední škola strojní, stavební a dopravní v Liberci moderní vzdělávací institucí s bohatou historií a jasnou vizí do budoucnosti. Rozprostírá se ve třech areálech v Liberci – na Letné, Dolním Hanychově a Rochlicích. Nabízí širokou paletu oborů od řemeslných až po technické, zakončených výučním listem i maturitou.

4.8 Obory, ve kterých škola může poskytovat vzdělávání

Obory poskytující střední vzdělání s maturitní zkouškou		délka studia	forma
23-45-L/01	CNC vstřikovací stroje CNC obráběcí stroje	4	denní
36-45-M/01	Technická zařízení budov	4	denní
37-41-M/01	Provoz a ekonomika dopravy	4	denní
39-41-L/01	Autotronik	4	denní
39-41-L/02	Mechanik instalatérských a elektrotechnických zařízení	4	denní

Obory nástavbového studia poskytující střední vzdělání s maturitní zkouškou		délka studia	forma studia
64-41-L/51	Podnikání	2	denní
64-41-L/51	Podnikání	2	večerní

Obory nástavbového studia poskytující střední vzdělání s maturitní zkouškou		délka studia	forma studia
36-67-E/02	Stavební práce	2	denní

Obory poskytující střední vzdělání s výučním listem	délka	forma
23-51-H/01 Strojní mechanik	3	denní
23-52-H/01 Nástrojař	3	denní
23-55-H/01 Klempíř	3	denní
26-52-H/01 Elektromechanik pro zařízení a přístroje	3	denní
33-56-H/01 Truhlář	3	denní
36-52-H/01 Instalatér	3	denní
36-64-H/01 Tesař	3	denní
36-67-H/01 Zedník	3	denní
37-51-H/01 Manipulant poštovního provozu a přepravy	3	denní
39-41-H/01 Malíř a lakýrník	3	denní

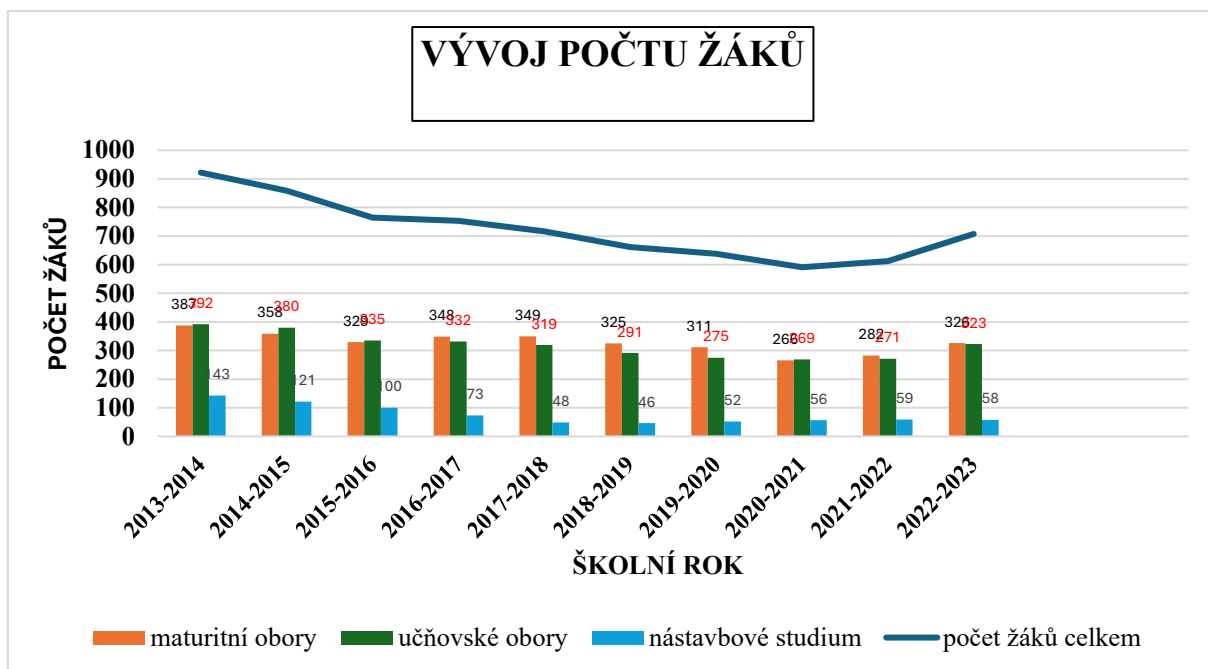
Od školního roku 2023/2024 je otevřen nový maturitní obor Průmyslová ekologie 16-02-M/01.

Následující grafy jsem zpracoval z dostupných informací na webových stránkách školy a ze soukromých poznámek minulého vedení školy.

<https://www.sslbc.cz/dokumenty/vyrocní-zpravy>

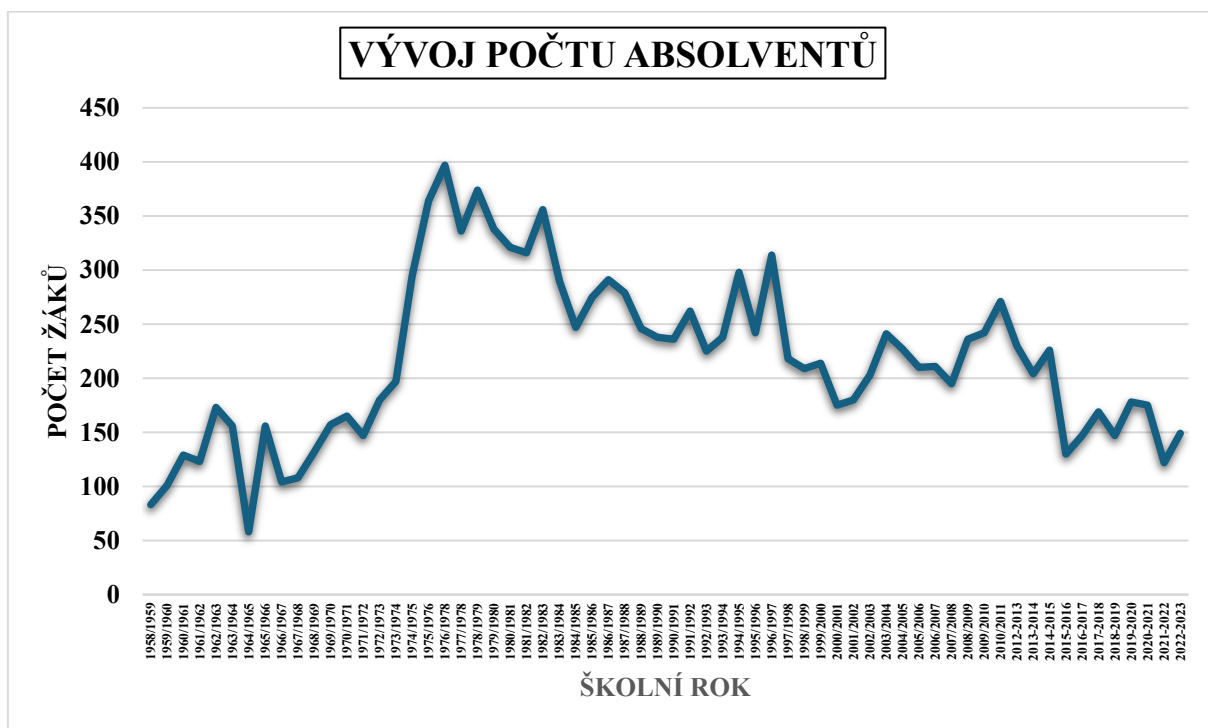

Graf 1: Vývoj počtu žáků od roku 2013 do roku 2023

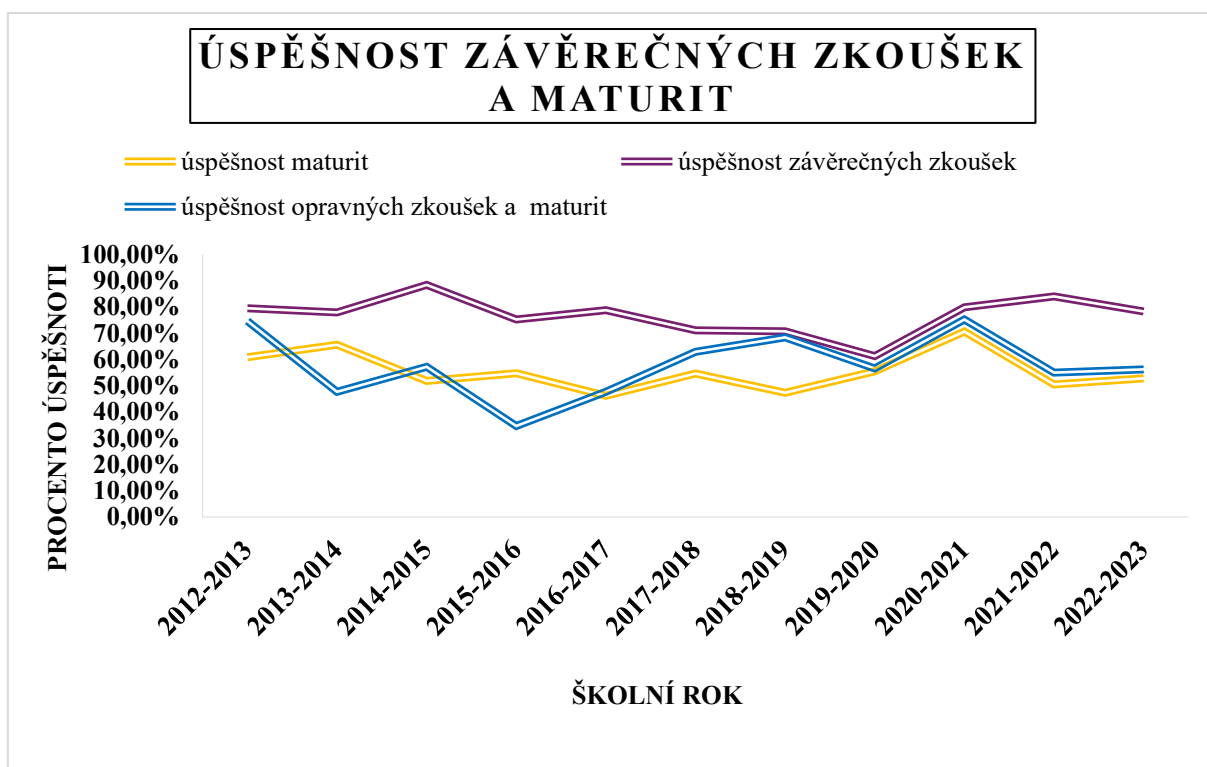
Zdroj: Vlastní zpracování autora

Graf 2: Vývoj počtu absolventů od roku 1958 do roku 2023

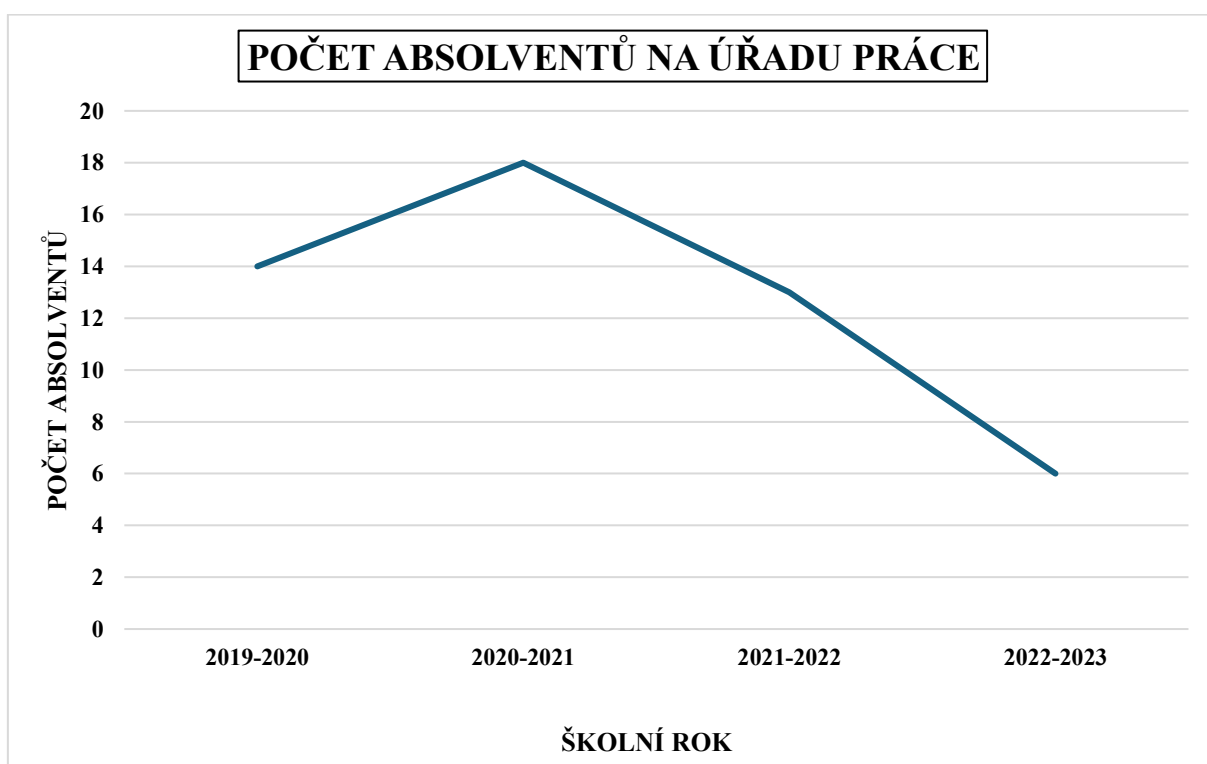
Zdroj: Vlastní zpracování autora

Graf 3: Úspěšnost ukončení studia

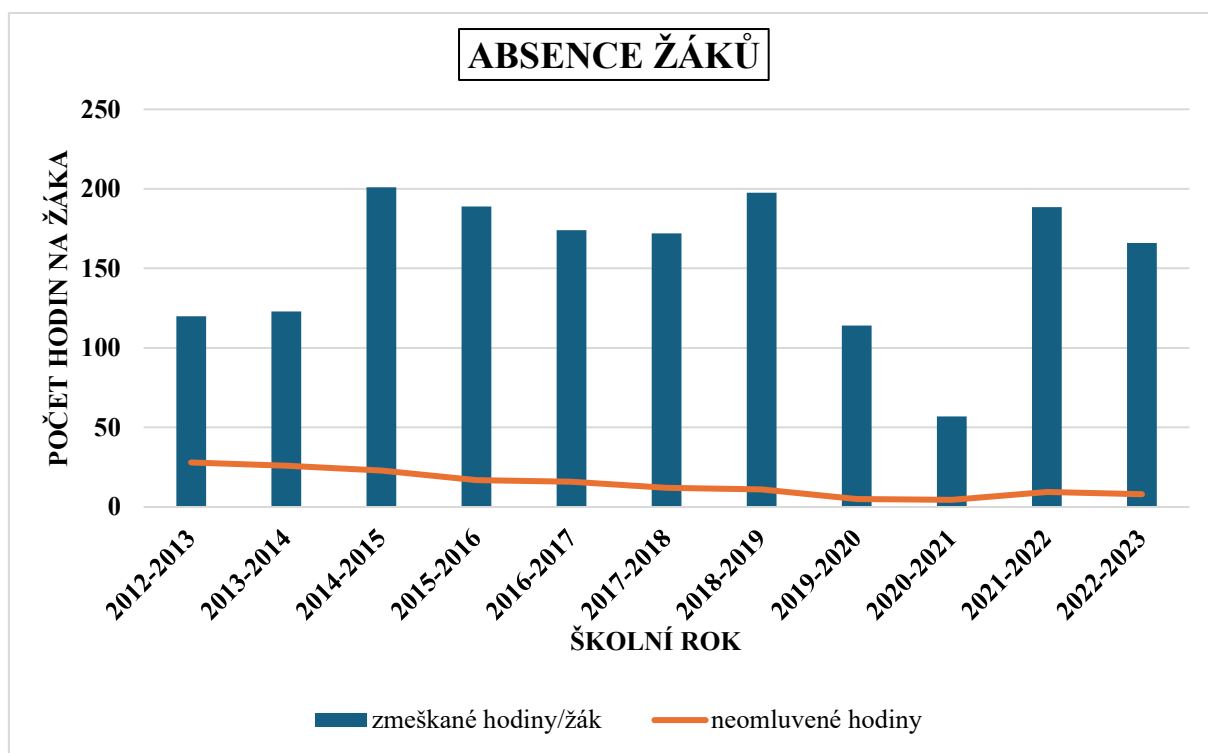
Zdroj: Vlastní zpracování autora

Graf 4: Počet absolventů na úřadě práce v letech 2019 až 2023

Zdroj: Vlastní zpracování autora

Graf 5: Absence žáků v letech 2012 až 2023

Zdroj: Vlastní zpracování autora

4.9 Činnosti žáků

V další části chci školu představit z pohledu vývoje pracovní činnosti žáků mimo ni. Informace, které zde uvádím, jsou z velké části ze zdrojů pamětníků a kronik, jelikož dokumenty z dřívějších let se nezachovaly.

S ohledem na mou pedagogickou činnost na Letné, která v době svého vzniku byla součástí n. p. Pozemní stavby, budu vycházet ze zdrojů napojených na tuto historickou větev. Pro představu: další kořeny naší školy sahají k n. p. Stavokombinát nebo n. p. Plastimat, tyto podniky měly svá učiliště, jejichž obory jsou dnes součástí jedné školy. V době vzniku školy až do oddělení od Pozemních staveb byli žáci k tomuto podniku vázáni a praktickou výuku vykonávali na stavbách a zakázkách spolu s ostatními zaměstnanci. V prvním a druhém ročníku pracovali týden a týden měli teoretickou výuku, ve třetím ročníku sedm dní pracovali a tři dny měli teorii. Jeden z pamětníků uvedl, že ve třetím ročníku pracoval na stavbě domu v Křižanech, kde dělali dlažbu. Sem pro něj přijel autem hlavní mistr a odvezl ho do lázní Libverda, kde dva dny dělal interiérové omítky, což byla jeho závěrečná zkouška. Když dodělával stavbu v Křižanech, byl již řádným zaměstnancem národního podniku. Žáci byli buď součástí menších staveb, kde se pod dohledem mistra nebo vedoucího skupiny podíleli na všech činnostech souvisejících s jejich oborem, nebo součástí větších zakázek, kde měli k dispozici svoji pracovní buňku, která zprostředkovávala potřebné zázemí. Zde pracovali pod dohledem mistra, kterého řídil stavbyvedoucí. Na těchto stavbách byli i několik měsíců. Žáci dostávali

svačinu, oběd a kapesné. Naši žáci byli součástí téměř všech zásadních staveb, které v době od vzniku školy do zániku n. p. Pozemní stavby v Liberci a okolí probíhaly.

4.10 Významné projekty

Internát na Truhlářské ulici a hřiště;

Rozšíření výukových prostor v Pavlovicích;

Tělocvična školy;

Destá, Řempe v Kateřinkách (rozvod požární vody, sociální zařízení, sprchové kouty);

Panelové domy (Bída, pod vlakovým nádražím, Rochlice, Doubí, Ruprechtice, Kunratice, Králův Háj);

Bytovky v Machníně;

Mateřská škola v Ruprechticích;

ZOO Liberec;

Areál Destá;

Autodílny Svárov.

Spolupráce s nemocnicí Liberec (1983–2012)

Vlastní učebna a zázemí v nemocnici;

Údržbářské práce;

Rekonstrukce rozvodů studené vody;

Výstavba nové kotelny.

4.11 Další projekty

Speciální škola a školské zařízení pro sluchově postižené (ul. Elišky Krásnohorské);

Školy v Růžodole a na Broumovské;

Hala Liaz Ostašov;

Vysílač Ještěd (elektroinstalace);

Koleje Technické univerzity ve Starém Harcově.

Až do privatizace byla součástí naší školy pila v Nové Vsi, kde se nalézaly učebny a úplné zázemí pro výuku truhlářů a tesařů a jejíž prostory prošly rekonstrukcí pod taktovkou našich mistrů a žáků. Toto středisko se podílelo na pracích pro n. p., konkrétně výrobou a instalací dveří a oken, ale i montáží střech na různých stavbách.

4.12 Období po odpojení od Pozemních staveb

Menší projekty

Rodinné a bytové domy (Machnín, Hodkovice, Ostašov, Horní Hanychov, Frýdlant, Stráž nad Nisou, Kateřinky, Vratislavice, Krásná Studánka);

Hotel ve Frýdlantě;

Hrad Grabštejn;

IPB;

Ordinace na Šaldově náměstí;

Restaurace Koruna ve Stráži nad Nisou;

IOPIV;

Nemocniční lékárna;

Statek Kruhy.

4.13 Specializované práce

Zprovoznění vodní turbíny (škola v Kateřinkách);

Instalatérské práce, rozvody vody a topení (více než dvacet domů);

Čističky a kotelny;

Omítky se zateplením;

Chodníky, zámkové dlažby;

Výměny elektrických rozvodů;

Renovace dveří a oken;

Výroba laviček;

Kompletní křížová cesta pro ochránce přírody (Žáci pracovali na opravě pomníčků, výrobě informačních tabulí, křížů, ale i madonek.).

4.14 Významné rekonstrukce

Kapličky ve Starých Pavlovicích a Vesci

- Spolupráce s Českoněmeckým fondem budoucnosti;
- Kompletní rekonstrukce kromě pokrývačských prací;
- Malby vytvořené učitelem školy.

4.15 Mezinárodní spolupráce

Německo

Zittau, Frankfurt nad Odrou;

Projekty: stavba hliněných domů, práce v ZOO;

Praxe autoopravářů ve frankfurtských servisech;

Reciproční práce německých žáků na hradě Grabštejn.

Polsko

Spolupráce se stavebními školami ve Zgorzelci a Bogatynii.

Švédsko

Halssberg: práce na zázemí pro sportovce;

Účast učitelů na setkáních oborových cechů.

4.16 Práce v rámci školy

Zateplení budov;

Omítky;

Chodníky, dlažby;

Nové rozvody vody a elektřiny;

Renovace dílen;

Kotelny;

Přestavba části školy na Ještědské na ekonomické zázemí;

Vybudování nových dílen;

Malování interiérů;

Běžná údržba ve všech budovách školy.

Dále se naše škola účastní mnoha soutěží a klání.

4.17 Účast v soutěžích

Do roku 1989

- Soutěž zručnosti v NDR;
- Vzorový učeň;
- Stavbařská družba v Nitře;
- Učňovská akademie;
- Pozemní stavitelství Praha;
- Odborné dovednosti;
- Mladý odborník;

- ZZ
- Soutěž zručnosti a dovednosti;
- Družba NDR Fürstenwalde.

Po roce 1989

- Soutěž učňů stavebních oborů;
- NC programování;
- For systém ABF;
- Klempíř pro stavební výrobu;
- Učeň instalatér;
- Logistik junior;
- Obkladačská naděje;
- Zednické klání;
- Mistroství truhlářství;
- Soutěže pořádané cechy instalatérů, elektrikářů, zedníků, malířů, truhlářů, topenářů;
- SYSTÉM;
- Plastování Chomutov;
- Jablotron cup;
- Autotronici Vysoké nad Jizerou.

Spolupráce s firmami, ve kterých žáci provádějí praxe

AQUATREND Liberec, Remont s. r. o., TOBIS, s. r. o., Santo, TechnoIndustry, s. r. o., VIPS GAS s. r. o., AUTO GREMOS, spol. s r. o., MK CARS s. r. o., SOVA Liberec, CETROPOSTAV s. r. o., MAGNA Exteriors s. r. o., FC FEDERAL CARS, Remont s. r. o., KOLLERT ELEKTRO s. r. o., SATO Tanvald spol. s r. o., OL ENERGY s. r. o., EKOCES s. r. o., GWH TOP Frýdlant s. r. o., AX s. r. o., Hotel Liberec, Rebyt plus s. r. o., plus velký počet drobných živnostníků.

4.18 Závěr

Střední škola strojní, stavební a dopravní v Liberci představuje unikátní příklad vývoje odborného vzdělávání v České republice. Od svých počátků v 50. letech 20. století prošla řadou změn, vždy pružně reagovala na měnící se potřeby průmyslu a společnosti. Klíčovým aspektem její úspěšnosti je důraz na praktickou výuku, realizovanou prostřednictvím zapojení žáků do reálných projektů. Tato strategie umožňuje studentům získat nejen teoretické znalosti, ale i neocenitelné praktické zkušenosti.

Škola se může pochlubit velkým seznamem projektů, na kterých se její žáci podíleli – od výstavby panelových domů přes rekonstrukce historických objektů až po spolupráci s nemocnicí. Mezinárodní spolupráce a účast v různých soutěžích dále rozšiřují obzory studentů a zvyšují prestiž instituce. V současnosti škola udržuje partnerství s řadou firem, což zajišťuje, že vzdělávání odpovídá aktuálním potřebám trhu práce.

Tato instituce tak není jen vzdělávacím zařízením, ale i důležitým aktérem v rozvoji regionu. Svým zaměřením na praktické dovednosti a adaptabilitu připravuje novou generaci odborníků, kteří budou schopni čelit výzvám 21. století v oblasti stavebnictví, strojírenství a dopravy.

5 Profesiografický rozbor učitele nebo vychovatele

5.1 Charakteristika profesiografického rozboru

V této kapitole bude realizován profesiografický rozbor. Ten by měl obsahovat obecnou charakteristiku dané profese, dále souhrn povinností dle organizačních řádů a dalších předpisů, popis obsahu pracovních činností a úkolů. Také sem spadá popis technických, sociálních i ekonomických pracovních podmínek, odborné, fyzické, psychické i osobnostní požadavky na vykonavatele profese a následně popis postavení profese (Svobodová, 2015, s. 34).

Jak doplňují Nový, Surynek (2006, s. 223), profesiografický rozbor neobsahuje jen obecné charakteristiky dané profese, ale také požadavky na pracovníka, souhrn jeho povinností i popis pracovních podmínek nebo obsah pracovní činnosti.

Profesiografie se tedy zabývá rozbohem jednotlivých profesí, zahrnuje systematické poznatky o pracovnících a jednotlivých profesích. Zahrnuje popis činnosti, stanovení požadavků povolání na osobnost člověka a podmínky charakteristiku profese ve smyslu popisu úkolů a používaných prostředků nutných pro výkon, v kterých je povolání vykonáváno. Vychází z klasifikačních hledisek a kritérií. Obecná část profesiogramu se zabývá tím, co člověk v profesi vykonává, a speciální část vymezuje zásadní požadavky na tělesné a psychické funkce pracovníka.

Obecná část zahrnuje sestavování souboru pracovních činností, vyplývá z pracovního úkolu posuzované profese a je doplněna o faktory, jakými jsou odborné znalosti, dovednosti a návyky, bez kterých není možné pracovní úkol vykonat.

Speciální část zahrnuje psychologický pohled na člověka, zaměřuje se na jeho psychické předpoklady (vlastnosti, např. temperament, způsoby myšlení, zvládnání emocí atd.). Fyzické předpoklady zahrnují somatický základ i zdravotní stav. Důležitou součástí je také shrnutí možných účinků na člověka v pozitivním i negativním smyslu (v oblasti tělesné i duševní). Efektivita a výkonnost pracovníka závisí dále na technických, ekonomických a sociálně psychologických podmínkách pracovního procesu.

Technické a ekonomické podmínky výkonu profese: systém řízení a organizace práce se soustředí na rozdělení pravomocí a zodpovědnosti za dílčí úkoly, časové rozložení pracovních činností apod., dále sem patří systém odměňování a hmotné zainteresovanosti pracovníků, v neposlední řadě je třeba specifikovat pracovní procesy (jako je přímá a nepřímá pedagogická činnost) a prostředí, kde pracovní činnosti probíhají.

Sociálně psychologické podmínky výkonu profese – zahrnují společenské prostředí pracovníka (spolupracovníci, mezilidské vztahy), prestiž pracoviště (včetně respektu k povolání), konkrétní sociální situace na pracovišti, náročnost na psychosociální adaptabilitu, psychosociální atmosféru a klima pracoviště.

V odborné literatuře nalezneme několik druhů profesiogramů. Pro účely portfolia se budu držet následující struktury, která lépe vyhovuje pedagogickým profesím. Sestavení profesiogramu může být východiskem pro pochopení cesty k úspěšnosti pedagoga v jeho povolání. Jednotlivé položky sestaveného profesiogramu by měly souviset s cílovými oblastmi našeho profesního rozvoje, jenž se odehrává v jednotlivých etapách profesního života.

Pišová, Duschinská (2011) uvádí několik možností rozlišení etap profesního vývoje pedagoga podle různých respektovaných autorů. Pro potřeby této práce využiji pětistupňový model učitelova vývoje dle Berlinera. Odlišuje začátečníka, pokročilého začátečníka, kompetentního učitele, zkušeného učitele – pedagogického mistra, experta.

Profesiografický rozbor se soustředí na pracovní náplň, zodpovědnost, ale také potřebné kompetence pro danou profesi. Pro účely této práce se zaměřuji na učitele odborných předmětů elektrotechnických, pro obor mechanik instalatérských a elektrotechnických zařízení (MIEZ) na vybrané střední odborné škole.

Nejprve jsem oslovil vedení vybrané školy, které následně poskytlo kontakt na vhodného učitele. Následující text byl sestaven na základě analýzy interních dokumentů poskytnutých vybranou školou a také na základě rozhovoru s daným učitelem.

Strukturu profesiografického rozboru realizuji následovně:

1. Kvalifikační požadavky dle zákona
2. Profesiogram činností pedagogického pracovníka – grafické vyjádření podílu jednotlivých činností v %. Konkrétní činnosti vybírány ze všech oblastí:
  - Organizační činnosti
  - Administrativa;
  - Nepřímá pedagogická činnosti – plánování, příprava, hodnocení;
  - Přímá pedagogická činnost;
  - Nepracovní činnosti.

3. Vyvození předpokladů pro výkon profese – na základě analýzy činností odvozen soubor předpokladů pro vykonávání pedagogické profese. Vycházím z následující struktury:
  - Tělesné a duševní schopnosti;
  - Odborná připravenost;
  - Morálně charakterový profil.
4. Podmínky pro výkon profese – charakteristika technických, ekonomických a sociálně psychologických podmínek, které ovlivňují kvalitu pedagogické činnosti.

Jednotlivé položky struktury vypracuji na základě legislativy, dokumentace pracoviště, odborné literatury v souvislosti s pracovní realitou na pracovišti. Tato část portfolia bude strukturovaná a bude obsahovat grafická vyjádření, která je možné komentovat.

5.2 Kvalifikační požadavky dle zákona

V této části vycházím zejména ze zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Zákon stanovuje, že učitel je jedním ze skupiny osob, které vykonávají přímou pedagogickou činnost (například společně s vychovateli, speciálními pedagogy, školskými logopedy a dalšími). Jako pedagogický pracovník musí být učitel svéprávný, s odbornou kvalifikací pro přímou pedagogickou činnost, bezúhonný a zdravotně způsobilý (§ 2 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících).

Pro účely této práce je důležitá právní úprava týkající se učitelů středních škol. Učitel odborného vyučování na střední škole získá odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním v akreditovaném magisterském studijním programu, jež odpovídá charakteru praktického vyučování, vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou, studiem pedagogiky, středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou či jinými možnostmi uvedenými v legislativě (§ 9 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících).

Zákon dále stanovuje, že pedagogičtí pracovníci vykonávají buď přímou pedagogickou činnost, nebo práce související s touto činností. Týdenní rozsah hodin přímé pedagogické činnosti stanovuje učitelé ředitel školy (§ 23 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících).

5.3 Profesiogram činností pedagogického pracovníka

V této podkapitole nejprve charakterizují vybraného učitele odborného výcviku, poté se budou věnovat jednotlivým oblastem profesiogramu: organizačním činnostem, administrativě, nepřímé pedagogické činnosti, přímé pedagogické činnosti a nepracovním činnostem.

Vybraný učitel je učitelem odborného výcviku v oboru mechanik instalatérských a elektrotechnických zařízení (MIEZ) na střední odborné škole. Učitel je důležitou postavou ve vzdělání žáků, protože jim předává jak praktické dovednosti, tak případně i další teoretické znalosti.

Učitel odborného výcviku má na starosti výuku praktických dovedností žáků ve všech čtyřech ročnících oboru MIEZ, který je maturitním oborem. Výuka je rozdělena do praktických bloků, kde se žáci seznamují s prováděním instalací elektrotechniky a vody. Pracovní týden učitele odborného výcviku obsahuje 34 hodin přímé pedagogické činnosti a probíhá v modernizovaných dílnách, které jsou vybaveny novými technologiemi a materiály. Typický den učitele začíná v 7 hodin ráno a končí mezi 13:30 a 14:30. Výuka je rozdělena do různých fází, začíná instruktáží, následuje ukázkou práce a technik, a končí praktickými úkoly, které žáci plní buď ve skupině, dvojicích nebo samostatně. Učitel odborného výcviku přechází mezi jednotlivými pracovišti, kde žákům pomáhá, opravuje jejich postupy a poskytuje individuální zpětnou vazbu.

5.4 Organizační činnosti

Podle Školního vzdělávacího programu 068/2014 Mechanik instalatérských a elektrotechnických zařízení (2024) je organizace následující. Vzdělávání je organizováno jako čtyřleté denní. Ve výuce se střídají cykly teoretické výuky a odborného výcviku. V prvním ročníku je 8 dnů teorie a 2 dny odborného výcviku, ve vyšších ročnících je pak 7 dnů teorie a 3 dny odborného výcviku vždy v pravidelných dvoutýdenních cyklech. Odborný výcvik je pro 1., 2. a 3. ročník realizovaný ve školních dílnách, ve 2. pololetí 3. ročníku a ve 4. ročníku mohou žáci absolvovat odborný výcvik na pracovištích odborných firem, se kterými má škola uzavřenu individuální smlouvu, nebo ve školních dílnách. Odbornou praxi žáci absolvují ve 3. a 4. ročníku na pracovištích školy nebo na pracovištích odborných firem, se kterými má škola uzavřenu individuální smlouvu.

Co se týká organizačních činností přímo učitele, ty zahrnují například kontrolu a údržbu technického vybavení a učebních pomůcek, organizaci odborných praxí a exkurzí. Jedná se spíše o nepravidelné činnosti, které mohou dle samotného učitele zahrnovat průměrně asi 2 hodiny týdně.

5.5 Administrativa

Administrativa daného učitele odborného výcviku zahrnuje řadu různých činností, nicméně pokud sem nepočítáme nepřímou pedagogickou činnost (plánování, přípravu, hodnocení), pak to není natolik časově náročná položka. Týdenní rozsah lze odhadnout na 1 hodinu týdně. Spadá sem například zaznamenávání docházky studentů, zpracovávání hodnocení a jeho záznam do školního systému, evidence a objednávání materiálu a učebních pomůcek, komunikace s rodiči i žáky mimo vyučování, chystání podkladů pro školní porady a podobně.

5.6 Nepřímá pedagogická činnost

Jak uvádí Hájková (2018, s. 49), nepřímá pedagogická činnost zahrnuje například přípravu na výuku, konzultace s kolegy pedagogy, účast na pedagogických poradách a podobně. Lze také přidat plánování hodiny, přípravu praktických cvičení.

V případě učitele odborného výcviku v oboru mechanik instalatérských a elektrotechnických zařízení je nepřímá pedagogická činnost realizována zhruba 1 až 3 hodiny týdně, přičemž jedná se o dobu v různé týdny variabilní. Jak uvedl samotný učitel, je také velmi důležité, zda se jedná o nového učitele, který například do této profese teprve po studiu nastupuje, nebo zda je to učitel již s dlouholetou praxí a řadou podkladů.

5.7 Přímá pedagogická činnost

Přímá pedagogická činnost činí 34 vyučovacích hodin týdně. Jak je uvedeno ve Školním vzdělávacím programu 068/2014 Mechanik instalatérských a elektrotechnických zařízení (2024), vyučovací hodina v odborném výcviku trvá 60 minut. Průměrně činí přímá pedagogická činnost 34 vyučovacích hodin.

5.8 Nepracovní činnosti

Nepracovní činnosti jsou takové, které nejsou přímo spojeny s výukou či organizací výuky. Konkrétně se může jednat o volnočasové aktivity, aktivity mimo budovu školy, jakož i osobní rozvoj, další vzdělávání a podobně. Jedná se o nepravidelné aktivity, konzultace s kolegy, které se netýkají pracovních činností, a další. Týdně se jedná zhruba o hodinu.

5.9 Vlastní profesiograf

V této podkapitole nejprve uvádím přehlednou tabulku s jednotlivými činnostmi v rámci pracovního výkonu vybraného učitele, následně zobrazuji grafické znázornění.

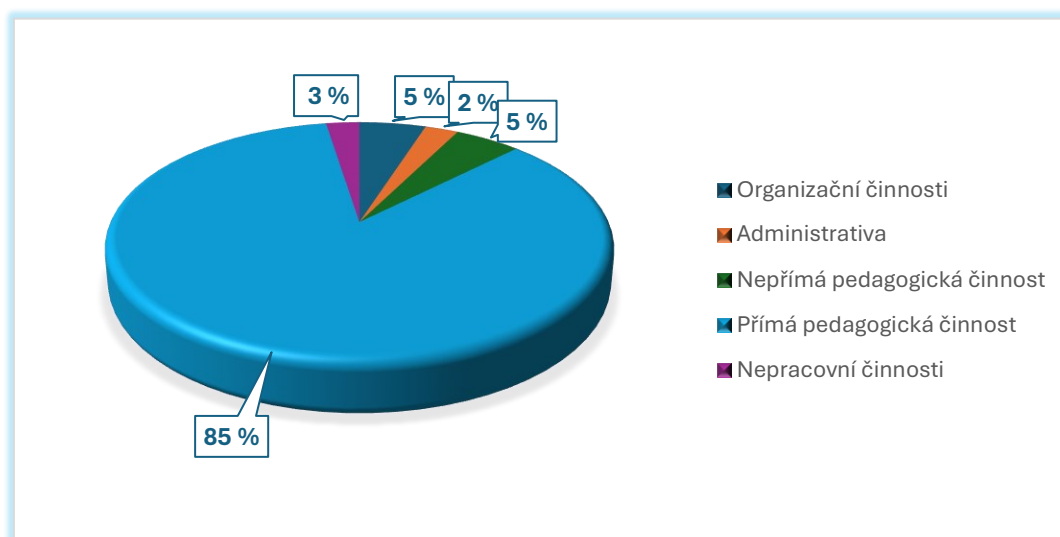
Veškerá činnost tak u učitele odborných předmětů zahrnuje zhruba 40 hodin týdně. Přímá pedagogická činnost činí 85 % celkových činností.

Tabulka 1: Podíl oblastí činností v pracovním výkonu učitele odborných předmětů

OBLAST ČINNOSTÍ	POČET HODIN TÝDNĚ	PODÍL
Organizační činnosti	2	5 %
Administrativa	1	2,5 %
Nepřímá pedagogická činnost	2	5 %
Přímá pedagogická činnost	34	85 %
Nepracovní činnosti	1	2,5 %
CELKEM	40	100 %

Zdroj: Vlastní zpracování autora

Graf 6: Profesiograf

Zdroj: Vlastní zpracování

5.10 Předpoklady pro výkon profese

Na základě analýzy činností je odvozen soubor předpokladů pro vykonávání pedagogické profese. Vycházím z následující struktury: tělesné a duševní schopnosti, odborná připravenost, morálně charakterový profil.

Tělesné a duševní schopnosti

Učitel odborného výcviku musí být tělesně zdatný, pracuje a manipuluje s technickým vybavením, ukazuje žákům praktické ukázky. Učitel by měl být tělesně zdravotně způsobilý vzhledem k tomu, že manipulace s elektrotechnickým zařízením vyžaduje preciznost a pečlivost. Důležitý je dobrý zrak, manuální zručnost. Učitel musí umět manipulovat s elektrotechnickým zařízením i s drobnými součástkami.

Co se týká duševních schopností, učitel musí být duševně v pořádku, protože práce se žáky je psychicky náročná. Učitelům obecně hrozí syndrom vyhoření (Priess a Michňová, 2015).

Švamberk Šauerová (2018) zase doplňují, že učitelská profese je přímo spojena se vznikem stresových a konfliktních situací. Učitel při výkonu svého povolání denně komunikuje s řadou žáků s různými názory i problémy, komunikuje s kolegy, rodiči žáků i vedením školy. Průběžně musí učitel řešit celou řadu situací, problémů, dotazů, reakcí, přitom musí řídit výuku a sledovat její hlavní cíl. Přemíra podnětů, profesionální odpovědnost, nároky na profesi, to vše může učitele stresovat.

Odborná připravenost

Odborná připravenost zahrnuje jak prvotní odborné vzdělání, tak i praktické dovednosti a další profesní vzdělávání v oblasti elektrotechniky. Učitel musí ovládat všechny technologické a technické aspekty oboru MIEZ od základních principů elektrotechniky po specifické normy a postupy používané v praxi. Důležité také je, aby učitel sledoval aktuální trendy, například také změny v legislativě. Zásadní jsou pedagogické dovednosti, schopnosti efektivní komunikace.

Morálně charakterový profil

Morálně charakterový profil učitele odborného výcviku je taktéž zásadní. Učitel je pro žáky vzorem, musí být vzorem nejen v rámci svých znalostí a dovedností, odbornosti, ale také v rámci etických a morálních hodnot. Mimo jiné tak musí postupovat dle zákona, dodržovat předpisy i legislativní normy.

5.11 Podmínky pro výkon profese

V této podkapitole uvedu charakteristiku technických, ekonomických a sociálně psychologických podmínek, které ovlivňují kvalitu pedagogické činnosti.

Technické podmínky

Technické podmínky jsou v případě učitele odborného výcviku pro obor mechanik instalatérských a elektrotechnických zařízení zcela zásadní. Učitel, který je téměř neustále pod dohledem žáků, u kterých si buduje respekt, musí mít k dispozici kvalitně vybrané a fungující pomůcky, technické zázemí. Musí si být jistý, že technické podmínky nebudou snižovat jeho autoritu.

Kromě kvalitního a fungujícího technického vybavení a zařízení přímo v učebnách je důležité, aby byly technologie moderní, aby učitel, který sleduje a vyučuje nové trendy a má přehled, pracoval s jejich aktuálními verzemi. Pro efektivní vzdělávací proces je důležitá kvalita učeben.

Ekonomické podmínky

Ekonomické podmínky jsou důležité nejen pro nákup technologického vybavení, ale také pro odpovídající plat učitele. Jak bylo uvedeno, učitelská profese je výrazně ohrožena syndromem vyhoření, proto je důležité nejen uznání a společenská relevance i osobní smysl tohoto povolání, ale i jeho přiměřená finanční odměna. Nízký rozpočet určený školství naopak může způsobovat nejen zastaralé vybavení, vysoký počet žáků ve třídách, ale také urychluje syndrom vyhoření učitelů a omezení možností inovativní výuky a motivace učitelů.

Sociálně psychologické podmínky

Sociálně psychologické podmínky navazují na podmínky technické i ekonomické a dotváří prostředí, ve kterém učitel pracuje. Velmi významná je atmosféra jak ve třídě, tak celkově školní klima. Technologické zázemí, motivace učitele i celkový přístup vedení do velké míry předurčují motivaci učitele, učitel pak může žáky motivovat a vést je k utváření pozitivních vztahů. Zásadní je podpora vedení školy, která může učiteli výrazně pomoci v jeho práci se žáky. Do sociálně psychologických podmínek je nicméně nutno zařadit také socioekonomický status žáků, jejich motivaci, ale i případně znevýhodněné žáky. Čím více má učitel žáků s nutností podpurných opatření ve třídě, tím spíše může přijít syndrom vyhoření, není-li podpora vedení školy dostatečná a je-li takových znevýhodněných žáků ve třídě více.

5.12 Shrnutí profesiografického rozboru

V této kapitole byl představen profesiografický rozbor učitele odborného výcviku oboru MIEZ na střední škole. Představil jsem kvalifikační požadavky dle zákona, profesiogram činností pedagogického pracovníka, vyvození předpokladů pro výkon profese i podmínky pro výkon. Jmenoval jsem zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Ten stanovuje, že jako pedagogický pracovník musí být učitel svéprávný, s odbornou kvalifikací pro přímou pedagogickou činnost, bezúhonný a zdravotně způsobilý. Učitel je důležitou postavou v procesu vzdělávání žáků, protože jim předává zejména praktické dovednosti. Co se týká organizačních činností přímo učitele, ty zahrnují například kontrolu a údržbu technického vybavení a učebních pomůcek, organizaci odborných praxí a exkurzí. Jedná se spíše o nepravidelné činnosti, které mohou dle samotného učitele zahrnovat průměrně asi 2 hodiny týdně. Administrativa učitele zahrnuje řadu různých činností, týdenní rozsah lze odhadnout na 1 hodinu týdně. Spadá sem například zaznamenávání docházky studentů, zpracovávání hodnocení a jeho záznam do školního systému, evidence a objednávání materiálu a učebních pomůcek. Nepřímá pedagogická činnost zahrnuje například přípravu na výuku, konzultace s kolegy pedagogy, účast na pedagogických poradách –jedná se o 1 až 3 hodin týdně. Přímá pedagogická činnost činí 34 vyučovacích hodin týdně, přičemž vyučovací hodina v odborném

výcviku je 60minutová. Nepracovní činnosti jsou takové, které nejsou přímo spojeny s výukou či organizací výuky. Konkrétně se může jednat o volnočasové aktivity, aktivity mimo budovu školy, jakož i osobní rozvoj, další vzdělávání a podobně. Týdně se jedná zhruba o 1 hodinu.

6 Písemná příprava na přímou pedagogickou činnost

Práce na vyučovací jednotku je součástí okruhu, ve kterém se žáci učí zapojovat tepelné a světelné spotřebiče. Zapojení křížového přepínače v síti TN-S.

Tato činnost je časově proveditelná za jeden den. Žáci mají zvládnuté značky elektrosoučástek a principy elektrotechniky. Jsou proškoleni na BOZP a vnitřní předpisy školy. Můžou tedy připojovat elektrická zařízení. Z předchozích hodin mají žáci znalosti o funkci a zapojení jednotlivých druhů přepínačů, zapojovali již obvod s přepínači 1-6-1, proto v dnešní jednotce přistoupíme ke složitějšímu obvodu. Cílem hodiny je prohloubení znalostí používání elektromateriálů, spínačů, používání měřicích přístrojů. Žáci si zdokonalí techniku tvorby schémat zapojení. Vyzkouší si případnou diagnostiku a odstranění chyb.

Příprava na vyučování obsahuje prezentace schématu zapojení a obrázky konkrétních zapojení, jak to má vypadat v praxi. Tato prezentace je žákům na začátku jednotky promítnutá diaprojektorem. Před jednotkou je třeba připravit materiál a nářadí pro žáky na přímou pracovní činnost.

6.1 Příprava učitele na výuku odborného výcviku

Učební obor: Mechanik instalatérských a elektrotechnických zařízení

Ročník: 2

Tematický celek: Zapojování světelných obvodů

Místo výuky: elektrodílny MIE

Tabulka 2: Výuková jednotka

Téma jednotky	Zapojení křížového přepínače v síti TN-S	Čas jednotky 420 minut
Výukové cíle	Kognitivní – žák vytvoří schémata zapojení obvodu – žák si prohloubí a upevní znalosti schematických značek, kabelů, funkcí spínačů Psychomotorické – žák zapojí obvod se spínačem 7 – žák automatizuje práci s kabely a vodiči – žák zapojuje podle pracovních postupů	
Výchovné cíle	Žák pracuje samostatně Žák dodržuje předepsané postupy Žák si automatizuje pravidla bezpečnosti při práci Žák se učí pečlivosti a trpělivosti	

Organizační forma výuky	<p>Hromadné vyučování – práce v dílně</p> <p>Individuální přístup – doplňování, upřesňování informací a postupů jednotlivým žákům</p>
Metody výuky	<p>Motivační – popis činnosti, možnosti uplatnění a využití, popis vlastních zkušeností a konkrétních situací, ale i zkušenosti žáků, vysvětlení nutnosti zvládnout přepínače vzhledem k dalším činnostem</p> <p>Individuální motivace – pochvala při zlepšení, samostatnosti, vzhledu, porozumění</p> <p>Expoziční – slovní výklad</p> <p>Demonstrační – ukázka postupů a technik zapojení</p> <p>Fixační – tvorba schémat</p> <p>Pracovní – přímá pracovní činnost</p> <p>Diagnostická</p> <ul style="list-style-type: none"> – pozorování žáků při práci – rozbor prací – zkouška zapojení <p>Slovní monologická – sdělení, seznámení</p>
Didaktické zásady	<p>Postupnosti – postup od jednodušších zapojení ke složitějším</p> <p>Názornosti – použití prezentace, uvedení známých příkladů</p> <p>Spojení teorie a praxe</p> <p>Uvědomělosti a aktivity</p>
Mezipředmětové vztahy	<p>Měření a regulace</p> <p>Základy elektrotechniky</p> <p>Elektronika</p> <p>Elektrické stroje a přístroje</p>
Vyučovací prostředky	<p>Prezentace</p> <p>Obrazový materiál</p> <p>Konkrétní zapojení v učebně</p>
Materiálová příprava	<p>Vodiče – PE, N, L</p> <p>Přepínače – 6–2 ks/žák, 7–1 ks/žák</p> <p>Napájecí kabel – 1/žák</p> <p>Žárovky – 1 ks/žák</p> <p>Kryty vypínačů – 3 ks/žák</p>

Pracovní prostředky	<p>Výukový panel</p> <p>Náradí</p> <p>Multimetr</p> <p>Sešit, kružítko, pravítko</p> <p>Barevné tužky</p>
Hodnocení	<p>Dvě známky</p> <p>1 – vypracování montážního a prováděcího schématu – znalost schematických značek, použití kabelů, pečlivost, porozumění zapojení</p> <p>2 – montáž světelného obvodu – práce podle schématu, dodržování pracovních postupů, funkčnost, schopnost analyzovat závadu</p> <p>Každý nesplněný bod – o stupeň horší známka</p> <p>Iniciativa ve vyučování zlepšit známku o jeden stupeň (znalost při opakování, dotaz, který vyplyne z konkrétní situace)</p>

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 3: Časové rozvržení výukové jednotky

čas	obsah	činnost učitele	činnost žáků	cíl	organizační metody, didaktické pomůcky	poznámky
10 minut	docházka, kontrola pracovního vybavení, seznámení s činností dnešní jednotky	zápis, seznámení	poslech	žáci prokazují připravenost	slovní monologická	
15 minut	opakování	opakuje učivo z minulých hodin a klade doplňující otázky, motivuje – hodnotí pozitivně znalosti	diskutují a odpovídají na otázky	žáci opakují a procvičují znalost z minulých hodin, aplikují naučené dovednosti	metody diagnostická, motivační, slovní	zopakování minulé činnosti otázky – prověření znalostí schematických značek, druhů kabelů, jaké kabely používáme na světelné obvody a čím je obvykle jistíme, jak propojíme dva přepínače 6

30 minut	nové učivo	seznamuje s novým tématem, vysvětlení funkcí přepínače a jeho využití, motivuje potřebu pro další znalosti, příklady z praxe a ukázky použití	poslouchají, kladou otázky	žáci pochopí zapojení přepínače 7 a zapojí ho do požadovaného obvodu	metody motivační, expoziční, názorně demonstrační – prezentace, obrázky, přepínač	vysvětlení funkce a použití přepínače, jeho spojení přepínači 6, žáci navrhnou možné propojení na základě příkladu využití
10 minut	shrnutí informací důležitých při tvorbě schémat	opakování nových informací	poslouchají a doptávají se, upřesňují si pochopení	žáci propojí nově získané informace s již známými a prokáží pochopení tvorby daného schématu	vklad, diskuse	společné zopakování zapojení, kolik je potřeba vodičů, jak se propojí jednotlivé přepínače
55 minut	tvorba a zhodnocení schémat	kontroluje činnost žáků, dává zpětnou vazbu	tvoří schémata zapojení	žáci vytvoří schémata potřebná k zapojení obvodu na panelu	metody pracovní, diagnostická, výchovná	pokud se vyskytuje více chyb, stopnout práci a za pomoci žáků vysvětlit správný postup
15 minut	přestávka					
180 minut	zapojování obvodu	kontroluje činnost žáků, doplňuje, opravuje, diskutuje	zapojují obvod podle schématu	žáci realizují zapojení dle schématu	metody pracovní, diagnostická, výchovná	otázky – na ověřování pochopení, proč co jak zapojují, jde to i jinak?
15 minut	přestávka					

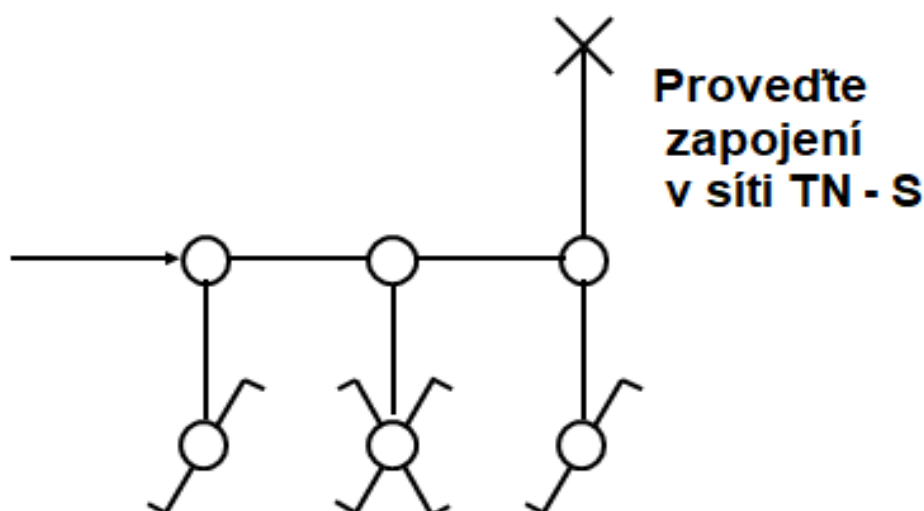
30 minut	zapojování obvodu	kontroluje činnost žáků, doplňuje, opravuje, diskutuje, začíná kontrolovat celkové zapojení a vzhled	zapojují obvod podle schématu, pokud mají chybu, snaží se ji odstranit	žáci realizují zapojení	metody pracovní, diagnostická, výchovná	žáci by měli být schopni sami odstranit chyby v zapojení
30 minut	hodnocení	hodnotí funkčnost a vzhled zapojení	poslouchají, odstraňují chyby	žáci definují základní principy správného zapojení elektrických obvodů	diagnostická – hodnocení	hodnocení přístupu, schémat, funkčnosti a vzhledu panelu, samostatnosti
10 minut	shrnutí vyučovací jednotky	opakuje učivo a pracovní postupy	poslouchají, doplňují otázky, diskutují	žáci vysvětlí, proč je důležité ověřit správnost zapojení a jaké důsledky mohou mít chyby v zapojení	diskuse	
20 minut	úklid náradí, materiálů a dílny	kontroluje úklid	uklízí	žáci aplikují principy pořádku na konkrétní pracoviště	výchovná	

Zdroj: Vlastní zpracování

6.2 Průběh vyučovací jednotky

Vyučování začíná v 7 hodin, v tuto dobu jsou i žáci připraveni na dílně, kde se začíná hovořit o činnostech na tento den. V úvodu probíhá kontrola pracovního vybavení, žáci mají předepsané pracovní oblečení a boty. Poté učitel žákům rozdává zadání práce (obrázek 1). V této části je dobré zhodnotit postřehy z předchozích činností a upozornit na časté chyby.

Obrázek 1 Jiří Gdula *Výukový materiál zpracovaný v projektu „EU peníze školám“*, číslo projektu CZ.1.07/1.5.00/34.0103

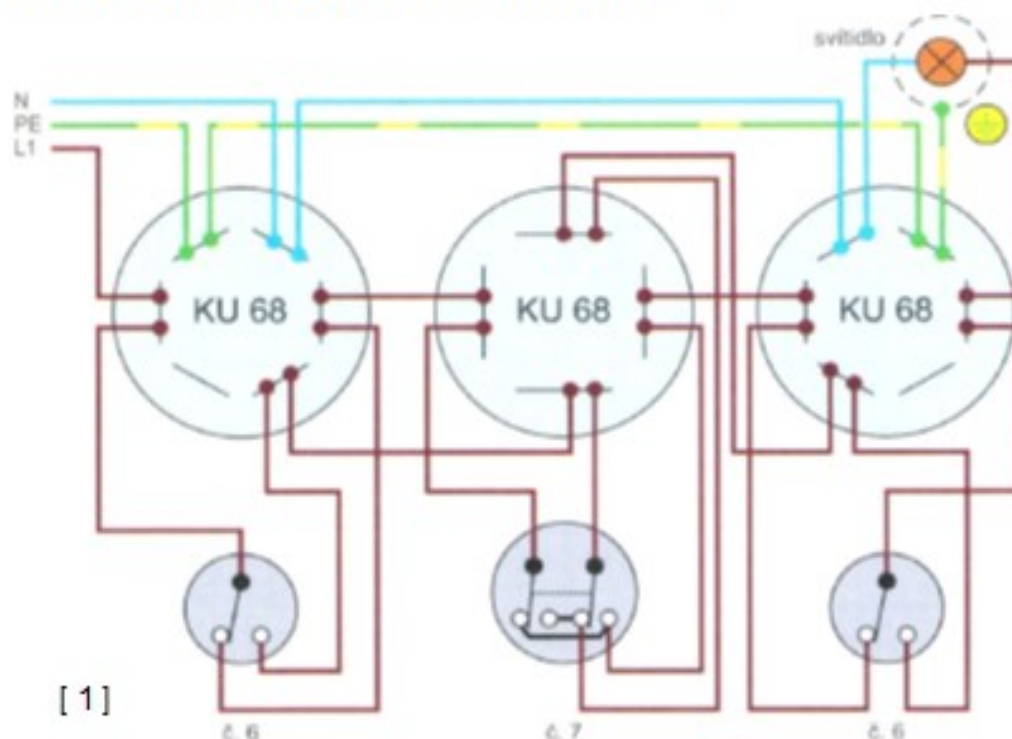

Zdroj: Gdula (2013)

Práci je důležité popsat a vysvětlit pomocí předem připravených prezentací a obrázků zapojení. Učitel by se měl podrobně věnovat tomu, co je potřeba udělat, než žáci začnou na panelech zapojovat. V první řadě je potřeba vypracovat prováděcí schéma (obrázek 2), kde je vyžadováno používání barevných pastelky a pravítka z důvodu jednoduššího pochopení a snazší kontroly. Žáci se tímto učí trpělivosti a pečlivosti, s čímž mívají problémy. Dále je potřeba nakreslit montážní schéma (obrázek 3), kde se vypisují druhy kabelů a počet žil.

Prováděcí schéma v síti TN-S

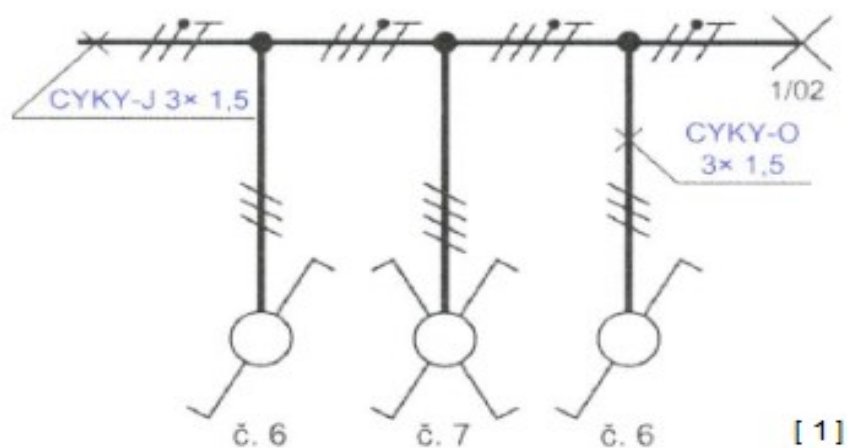
Zdroj: Gdula (2013)

Schéma je velice důležité pro celkové pochopení funkce elektrických obvodů, k orientaci v zapojování a pro další fungování v oboru. Každé zapojování je podloženo schématy, kde je určeno, co a jak má fungovat. Pro zažití a plné pochopení by žáci měli tato schémata kreslit při každé činnosti, kterou v dílnách dělají. Při zapojování obvodů s rozvaděči může žákům trvat i několik hodin, než nakreslí schéma zapojení, bez kterého by v začátcích obvod nedokázali zapojit. Při závěrečných zkouškách žáci musí za jeden den nakreslit montážní schéma a schéma zapojení, podle kterých zapojí zadanou práci. Je proto nutné pozitivně je motivovat a vysvětlovat jim, že schémata jsou důležitá, jelikož jejich vypracovávání je nebaví a dělají v tom mnoho chyb, které se bez důkladné kontroly odrazí ve výsledném zapojení. Na tuto činnost by proto měl být vyměřen dostatek času, aby žáci vše zvládli v klidu a bez chyb.

Do přestávky, která začíná v 9:15 hodin, ještě žáci stihnou vytvořit montážní schéma (obrázek 3), zde si procvičí druhy kabelů a jejich použití. Schémata je potřeba společně zkontrolovat a popřípadě opravit. Při nejasnostech či nepochopení vše žákům znovu vysvětlit.

Montážní schéma elektroinstalace v síti TN-S

Zdroj: Gdula (2013)

U kreslení montážního schématu je dobré opakovat druhy a použití kabelů, spínačů a dalšího elektrotechnického materiálu, který dnes žáci použijí. Tato část je důležitá k osvojení si všech potřebných názvů a termínů používaných při práci s elektrickými zařízeními. Žáky je třeba vést k zautomatizování některých myšlenkových pochodů a činností. Většinou chápou a znají jednotlivé části, ale při spojení do celků mají potíže. Poté žáci připravují materiál a nářadí, které budou k této činnosti potřebovat, postupně si vše nosí na pracovní stůl, kde začínají pracovat. Každý žák má svůj pracovní stůl s nářadím a potřebným materiálem a panelem. Při práci se žákům opakují požadavky na úpravu, rozmístění a celkový vzhled práce. Během této jejich činnosti je důležitý neustálý kontakt, poskytovat žákům rady a upozorňovat na chyby či nedostatky. Pokud se vyskytne společná chyba, je třeba zastavit práci a ukázat správný postup.

Kolem půl jedné budou mít rychlejší žáci práci dokončenou. U nich začínáme kontrolu správnosti a vzhledu zapojení. Po zběžné kontrole si každý žák své zařízení pod dohledem učitele zapojí do elektrické sítě a postupně měří a zapíná jednotlivé části. Pokud něco nefunguje správně, žák si na závadu přichází sám, pokud neuspěje, je potřeba ho dovést k možné příčině. Po kontrole všech žáků následuje celkové hodnocení prací. Hodnocení určuje míra pochopení, funkčnost, pečlivost. Následuje krátká debata se žáky na téma dnešní práce, dotazy, postřehy, jak si myslí, že vše zvládli či nezvládli.

6.3 Závěr

V této práci jsem popsal ideální rozvrh vyučovací jednotky, bohužel v praxi se málokdy naskytne příležitost, kdy mohu vést všechny žáky při vyučovací jednotce podle zpracovaných témat. Jelikož praxi máme šest dní za měsíc a témata navazují, absence mají poměrně velké dopady na postup ve výuce. Nejsložitější paradoxně není předání informací, ale udržení stejné úrovně dovedností a znalostí, aniž by měl kdokoliv pocít malé naplnění vyučovacího dne.

7 Závěrečná reflektivní úvaha o vlastním studiu

Rozhodnutí vydat se na dráhu pedagoga přišlo v době, kdy jsem již měl mnoholeté zkušenosti v elektrotechnickém oboru. Ty a touha předávat své znalosti mladší generaci mě přivedly k myšlence začít učit odborný výcvik. Když se naskytla příležitost učit na Střední škole stavební a strojní v Liberci, neváhal jsem a přes vcelku velké obavy jsem se rozhodl tuto výzvu přijmout.

Brzy jsem si ale uvědomil, že samotné řemeslo a zkušenosti z praxe na kvalitní výuku nestačí. Po absolvování programu celoživotního vzdělávání – Studia pedagogiky pro učitele, kde jsem poznal svou nepřipravenost vyučovat, jsem se rozhodl přihlásit na Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy, obor Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku. Kombinovaná forma studia se ukázala na jednu stranu jako ideální volba – co jsem se naučil ve škole, to jsem mohl hned vyzkoušet při výuce, naopak moje učitelské zkušenosti mi pomáhaly lépe pochopit teorii, kterou jsme probírali. Na druhou stranu jsem si nedokázal představit, jak veliký to bude zásah do běžného života, a to ve všech směrech. Bez pomoci a podpory kolegů a blízkých lidí bych určitě nebyl schopen dojít až do této fáze studia.

Studium na Karlově univerzitě mi skutečně otevřelo oči. Díky předmětům jako pedagogická psychologie, sociální pedagogika, prevence rizikového chování jsem začal lépe rozumět tomu, jak pracovat s dospívajícími studenty a jak k nim přistupovat individuálně, ale naučil jsem se i jak pečovat o sebe, jak komunikovat s kolegy a rodiči. Didaktika odborného vzdělávání mi zase dala do ruky nástroje, jak lépe strukturovat výuku a systematicky rozvíjet pracovní návyky žáků.

Specifické na mé práci je to, že část výuky trávíme přímo na stavbách mimo školu. V takovém prostředí je otázka autority učitele naprosto zásadní – jakákoliv chyba nebo nepozornost může mít vážné následky, proto musí žáci plně respektovat pokyny a striktně dodržovat bezpečnostní pravidla. Právě každodenní zkušenost s tím, jak úzce souvisí autorita učitele s bezpečností žáků při práci, mě přivedla k výběru tématu mého portfolia. Bylo mi jasné, že chci zpracovat právě tuto problematiku, která je pro výuku odborného výcviku tak zásadní. Moje chápání učitelské autority se formovalo postupně během let praxe. Výrazně ho ovlivnila například zkušenost z období covidu, kdy bylo po návratu k prezenční výuce potřeba znovu nastavit pracovní návyky a pravidla bezpečnosti. Tehdy jsem si jasně uvědomil, jak klíčová je role učitele při vedení žáků k zodpovědnému přístupu k práci.

Když jsem teď při tvorbě portfolia přemýšlel o své cestě k učitelství, musel jsem se hodně zamyslet nad svým vlastním vztahem k autoritě učitele. Sám jsem měl na základní škole s autoritou učitelů velké problémy, a právě tato osobní zkušenost významně ovlivnila můj současný přístup k výuce. Díky spojení vlastních zážitků z dětství, let praxe a teoretických

poznatků ze studia jsem konečně dokázal uchopit, jak budovat autoritu na vzájemném respektu a důvěře, ale hlavně jak se vyvarovat těch negativních přístupů, se kterými jsem se v minulosti setkal.

Nesmírně cenné pro mě bylo i setkávání s ostatními učiteli a kolegy ze studia. Debaty o zkušenostech a postupech mi velice pomohlo při vytváření vlastního učitelského stylu založeného na respektu a důvěře. Že jdu správným směrem, mi potvrdili i sami žáci, kteří si všimli, jak se můj přístup během studia mění. Jejich poznámky o tom, že kladu jiné otázky a celkově učím jinak, mi ukázaly, že studium skutečně pozitivně ovlivňuje moji práci se žáky.

Studium na Karlově univerzitě pro mě není konečná stanice. Beru ho spíš jako důležitý milník na cestě k tomu stát se lepším učitelem. Vzhledem k časové náročnosti zatím neuvažuji o pokračování v magisterském studiu, ale určitě chci i nadále upevňovat své pedagogické dovednosti. Studium na Pedagogické fakultě UK jsem si zvýšil sebevědomí, získal jsem větší jistotu při práci se žáky, ale hlavně chuť se dál rozvíjet.

Při některých jazykových úpravách a redakci textu jsem využíval podpory AI nástroje Claude za účelem zpřesnění formulací a struktury textu. Tato pomoc byla zaměřena výhradně na jazykovou a stylistickou stránku dokumentu, nikoliv na tvorbu vlastního vědeckého obsahu.

Seznam použitých informačních zdrojů

ARENDR, Hannah, 1994. *Krise kultury: čtyři cvičení v politickém myšlení*. Praha: Mladá fronta. ISBN 80-204-0424-4.

BENDL, Stanislav, 2011. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-432-2.

BENDL, Stanislav, 2016. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-703-3.

BENDL, Stanislav, 2005. *Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele*. První pomoc pro pedagogy. Praha: Triton. ISBN 80-725-4624-4.

BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava a LINKOVÁ, Marie, 2016. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-703-3.

DĚDINA, Jiří, 2005. *Management a organizační chování: manažerské chování a zvyšování efektivity, řízení jednotlivců a skupin, manažerské role a styly, moc a vliv v řízení organizací*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1300-4.

HÁJKOVÁ, Vanda, 2018. *Asistent pedagoga. Profese utvářená v dialogu*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 9788076030091.

GDULA, Jiří, 2013. Výukový materiál zpracovaný v projektu „EU peníze školám“. Číslo projektu CZ.1.07/1.5.00/34.0103.

NOVÝ, Ivan a SURYNEK, Alois, 2006. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1705-0.

PELCOVÁ, Naděžda a SEMRÁDOVÁ, Ilona, 2014. *Fenomén výchovy a etika učitelského povolání*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2636-9.

PÍŠOVÁ, Michaela a DUSCHINSKÁ, Karolín, 2011. *Mentoring v učitelství*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-7290-589-8.

POHNĚTALOVÁ, Yveta, 2015. *Vztahy školy a rodiny: případové studie*. Recenzované monografie. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-626-1.

Prameny waldorfské pedagogiky, 2024. Semily: Akademie waldorfské pedagogiky. ISBN 978-80-908621-4-2.

PRIESS, Mirriam a MICHŇOVÁ, Iva, 2015. *Jak zvládnout syndrom vyhoření: najděte cestu zpátky k sobě*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5394-2.

PRŮCHA, Jan, 2019. *Odborné školství a odborné vzdělávání: fungování systému, problémy praxe a výzkum*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-158-5.

PRŮCHA, Jan, 2020. *Psychologie učení: teoretické a výzkumné poznatky pro edukační praxi*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-2853-2.

STEINER, Rudolf, 2003. *Všeobecná nauka o člověku jako základ pedagogiky*. 2., upr. vyd. Semily: Opherus. ISBN 80-902647-8-6.

SVOBODOVÁ, Dagmar, 2015. *Profesní poradenství: Vybrané kapitoly*. Praha: Grada. ISBN 9788024750927.

Školní vzdělávací program 068/2014 Mechanik instalatérských a elektrotechnických zařízení, 2024.

ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, Markéta, 2018. *Techniky osobnostního rozvoje a duševní hygieny učitele*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0470-3.

VALIŠOVÁ, Alena, 1998. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-624-4.

VALIŠOVÁ, Alena, 2005. *Komunikace a vzájemné porozumění: hry pro dospívající*. Praha: Grada. ISBN 978-80-7395-507-6.

VALIŠOVÁ, Alena, 2008. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2282-5.

VALIŠOVÁ, Alena, 2012. *Autorita v edukační a sociální práci*. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-507-6

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících.